

4. *Kurs v březnu léta Páně 1923.*

DANTE GABRIEL

ROSSETTI

RUSKIN
ALŽBĚTA SIDDALOVÁ
LUSKINA
SKALICKÝ
VOTLČKA

Sklad Máty Floriánové ve Staré Říši na Mor.

4. KURS V BŘEZNU LĚTA PÁNĚ 1923.

Dante Gabriel Rossetti

Z „*Domu Života*“. Přeložil Jaroslav Skalický 10 listů

Ruka a Duše. Přeložil Albert Vyskočil 10 „

Ewa Luskina

Čarodějka Zapomenutá. Z polštiny přel. J. Skalický 24 listů

Karel Vořtučka

2 podobizny D. G. Rossettiho, lept a linoleum 2 listy

1 podobizna Alžběty Siddalové, lept 1 list

Jaroslav Skalický

Přeložil z angličtiny básně D. G. Rossettiho a z polštiny

„Čarodějka Zapomenutá“ 44 listů

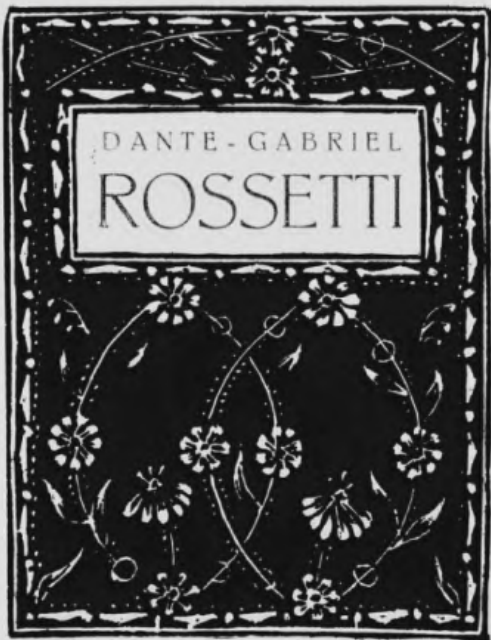
Albert Vyskočil

Přeložil z angličtiny „Ruka a Duše“ 10 listů

Z administrace: Připomínáme, že toto jest Kurs, t. j. běžný tisk, neboť Rossetti zasluhuje, aby mu byla napřed cesta připravena; až se tak stane, teprve bude možno pomýšlet na nějakou jednodušší úpravu jeho Dobrého Díla.

Natiskli Jan Mucha ve Vel. Mezirčici a Kryl a Scotti v Novém Jičíně.
Vydává se ze skladu Marty Florianové ve Staré Říši za 9'90 Kč.

Ctěné

DRAHOMÍŘE HLAVINKOVÉ

*s malou pozměnou hesla, uplatněného až
v této sbírce: To co dáváme (Bohu) dnes,
není ničím, třeba dáti všecko... — aby se
před našima očima neproměňovala stále
maska života v masku smrti, —*

věnuji

VYDAVATELÉ.

Ewa Luškina:

ČARODĚJKA ZAPOMENUTÁ

Noc nezměnná kde všecku změnu skryla,
ni smrt tvých vlasů zlatých nezměnila.

D. G. ROSSETTI.

I

Noc byla větrná a ponurá, listopadová noc. Odlehlý hřbitov londýnský byl zatopen v mlze a plískanici. Poslední listí, servané se stromů, pokrývalo rozměklou zemi cáry zpráchnivělého zlatohlavu, vydávajíc vůni prchavou a dráždivou. Unaven vlastní zuřivostí utichal vítr chvílemi a ustával na dlouho, ale ve vlhkém vzduchu tajilo se dále neustávající chvění strachu a slabosti.

Uprostřed této husté mlhy, této mdloby, na jednom místě temnoty zasvitla náhle krvavá hvězda těsně při zemi. Zář rostla, jasněla, plazila se dlouhými planoucími jazyky, pozlacujíc nejbližší pně stromu i sloupy náhrobků. Zapálili veliký oheň. Na prozářeném pozadí rýsovalo se několik černých postav mužských. Spiklenci, sektáři nebo lupiči mrtvol? V každém případě výjev podobný jakési fantastické ilustraci satanského Dekameronu.

Z bronzové kulaté hromádky uhlů, ze šarlatového květu žáru vznesly se dýmy jako z rozpálené kadi-

telnice, ovíjejíce pruhy delikátního gázu bílé rysy nejbližšího náhrobku, průzračný jas ovál je jako teplý dech. Dveře hrobky tvoří deska mléčného alabastru s jemným plochým reliefem. Kouzelný démon smrti celuje ženu. Od ledového žáru tohoto polibku poutá sličné údy její smrtelná ztrnulost a vzdech štěstí zmirá jí zřejmě v nadru.

Ta vise, plná smutku a kouzla eterického, zdála se brániti od znesvěcení brutálním přiblížením. Černá akacie, stojící jakoby na stráži, zaclonila jej stínem svišlých ohebných haluzí, z kterých při nejlehčím vánku sypal se dešť drobných, scvrklých lístečků, jako ze zčernalého stříbra.

Vše to nikterak nezdálo se vzrušovati tvrdá srdce lidí, kteří patrně se rozhodli, že vyloupí hrobku. Jeden z nich rozhodným krokem vstoupil na stupeň. Rozbije vtělený sen alabastrový? Ne — ze záňadří vyndal klíč či paklích a otevřel polokruhovitě dveře hrobky. Dva jiní hnuli se za ním. Vešli dovnitř. Dva ostatní stanuli venku u vchodu jako dva temní duchové.

V úzké chodbičce vedoucí do výklenku hrobky muži vyndali zpod plášťů kryté svítilny. Stěny byly tu vyloženy bílým mramorem, v pozadí bylo viděti jakousi mramorovou absidu a prosté kontury vsunutého v ni sarkofagu. Nad vchodem do výklenku mihly se štíhlé linie zlatých písmen, vyrytých v mramoru a poněkud zčernalých, pojících se v nápis: Vita nuova.

Na nevysokém podstavci stála rakev z bílého aksamitu se skleněným víkem. Aksamit zetlel i pokryl se nepravidelnými skvrnami, žlutými, černými a stříbrnými, zeskvřel a zrezavěl jako kůže levharta. Ve skleněné rakvi ležela spící královna z pohádky. Žena rysů netknutých, matně šedých jako perla, s víčky barvy zmrzlé fialky, s rozpuštěnými, vlnivými vlasy, pokrývajícími podušku jako zlaté předivo. Zprostřed těch zlatých závitů vyhlížel konec silného závitku papírů, jakoby odevzdaných ve věrnou ochranu té mrtvé, jež tak lehko a něžně opřela o ně svou malou hlavu.

Lupiči hrobky poražení byvše neočekávaným pohledem, stanuli němi a nehnutí, jako by zkameněli. Světlo lucerníček, které ozářilo mrtvou, vydobylo rovněž ze stínu jejich rysy, modelujíc je ostře a výrazně. Nejsou to tváře tupých fanatiků a tím méně zločinců. Ten, který vnikl první, má rysy plné mužnosti a energie, ovanuté nyní smrtelnou melancholií. Neobyčejné ty tváře jsou všechny tesány duchem a prohloubeny bolem, leží na nich znamení osobitých, tvůrčích individualností ozbrojených výrazem klidu, který i pod nárazem přítomného dojmu sotva znatelně bylo možno porušiti.

Když se prodlužovala mlčící nehybnost, které podlehl, jeden z mužů zašeptal tomu, jenž stál u nohou rakve:

— Vykonáš?

Neodvraceje zraku od bezbranné, jasné postavy, vykřikl nevědomky:

— Ona — spí . . .

Tazatel zavrtěl smutně hlavou a ustoupil o krok, vyměňuje s druhem, dosud mlčícím, několik nesrozumitelných slov. Pak řekl hlasitěji:

— Ano, on má pravdu. Ustupme.

— Jdete?! . . . — obrátil se k nim první téměř násilně.

— Neporušujme jejího pokoje, — Ty? . . .

Já . . . vykonám to! — promluvil rozhodně, hlasem, ve kterém se chvělo cosi zvláštního.

Dva mužové vyšli ze smutného výklenku. Od prahu vyslali k nebožce nevyslovitelný pohled, jako by vrhali květy na její prsa.

Oheň zhasínal, vítr utíchal a oni čekali, stojíce v pronikavém chladu nočním, zachvívající se hrůzou. Občas sklonili hlavy a vyměnili několik slov.

Čas se prodlužoval a tísnil nesnesitelně. Drobný dešť rozséval na ně kapající slzy. Cosi slizkého, hrozného kladlo se jim na srdce. Počínalo býti strašně.

Zvuk rychlých, nerovných kroků v chodbičce hrobky. V polokruhovitém obzoru dveří stanula vysoká postava muže. V levé ruce držel svítilnu, pravou zdvihl vysoko vzhůru — závítek papírů.

Rychle přistoupili k němu a upozorovali teprve, že ten silný člověk má tvář pokrytu smrtelnou bledostí a ztuhlou jako sádrová maska.

— Co se stalo?

Neodpověděl. Rty měl stisknuté a šedé jako popel.

Bylo patrné, že není s to promluvit ani slova. Pokynul, aby zavřeli dveře znesvěceného posledního útočiště. Uhasili potom úplně oheň a obrátili se k východu. Ten, jenž oloupil mrtvou, šel první, se zrakem upřeným nepohnutě v temnotu, rovným, nezastrašeným krokem, ač nohy pod ním klesaly.

U vrat hřbitovných dva poslední, kteří nečinně byli přítomni činu, rozloučili se formálně. Když svrchník jednoho náhodou se odhrnul, mihl se úřední stejno-
kroj.

Ostatní tři se zdrželi ještě uvnitř hřbitova. Možná se zřetelem k hlavnímu účastníku záhadného výjevu, který náhle se zachvěl na nohách. Doprovodili ho stranou do stínu pod veliké stromy.

Mlčel. Náhle zaslechli ze stínu chraptivý cizí hlas:
— Zabil jsem ji.

Pohlédli na sebe znepokojeni. Bylo to nepochopitelné.

— On nesmí se toho dovědět... Slyšíte?

— Vždyť — ví...

Ohradil se prudce.

— Nic o tom. Toho přece není možná vědět. To přesahuje lidské chápání — i sílu.

Hlas se mu zlomil a on sám jako podřátý sklesl na lavici pod stromem.

Mlčeli — očekávající jasnějšího vyslovení.

Buď jak buď, nepochopitelným zůstávalo, co do té míry mohlo zatřásti nervy toho člověka, který první

podal plán výpravy, člověka náležejícího k sféře lidí, žijících nadměrným napínáním mozku, ale zároveň k vytrvalé rase britské.

Uplynula dlouhá chvíle, ve které nepochybně opanoval se s nejvyšším úsilím — dříve než uslyšeli znovu jeho hlas, již vlastního zabarvení mužného, hlubokého, jakoby kovového:

— Byli jsme varováni. To tělo netknuté... Ona vždy tak nepostižitelně panenská, tak vládnoucí nad ironií změn... ovládla i smrt samu. A jako ovečka bezbranná vydána byla v naše barbarské ruce. Vy jste ustoupili — šťastní!

— A ty... Cos učinil?

— Já... vyznávám, jsem člověkem zločinným. Zatoužil jsem celou vášnivou silou ztvrditi víře nepodobné trvání dokonalé formy, ač duch uletěl. Zatoužil jsem dotknouti se těmito prsty nevěřícího hedvábné příze oněch vlasů, které všichni pamatujeme, a nikdo se nenadál, že je spatří. Jen proto. — Neboť ostatně... Zapomněl jsem úplně, proč jsme tam vnikli, jako podlí zbojníci do ložnice panenské...

Zarazil se — aby nabral dechu, kterého se mu nedostávalo v prsou stísněných. Ještě netušili.

— Ty vlasy... Dotkl jsi se jich tedy?

— Dotkl! Jsou skutečností. Svítí ta zlatá vlna v temnotě hrobu, rozprostírá se ta clona nade vše nádherná, z čistého zlata — jenom že... Její sladká hlava již na ní nespočívá.

Kdosi nebyl s to, aby utlumil poloviční výkřik hrůzy dosud nepojaté, ale ledovým zamrazením vnitřním vytušené.

Hlas onoho zazněl nyní hluše v temnotě jako kladivo o kámen.

— Zvedl jsem víko. V té chvíli... nastala ta strašlivá změna.

Čekal slova, otázky — ale trvalo ticho ztrnulé, ve kterém zatajil se jim dech. Vykládal tedy tvrdě:

— Vzduch, jehož proud vrazil dovnitř — rozložil ten prach... V okamžení... V mých očích — slyšíte?

— Zhasla ta zakletá krása jako plamen zhašené svíce, sesypala se jako růže...

Ještě mlčeli. Tu přestrašený, příšerným zážitkem rozrušený mozek nabyl převahy nad vynuceným klidem. Vyskočil s lavice s prudkým posunkem, jako by cosi odháněl od sebe.

— O — ty vlasy zlaté, kterých dlaň toužila se dotknouti s nejtklivější něžností... Odpadly s jejího čela, jako stržené rukou katovou. — Jak v smrtelném bolu rozevřela se víčka a vyhlédly černé důlky — bez dna.

Zrak jeho padl na závitěk křečovitě stisknutý v ruce — všechn se otřásl.

Jak jsem byl s to, abych jí to vzal?... Kdy?... Nic nevím!... ujišťuji vás.

Jeden z druhů položil mu ruku na rameno. Upokoj se — řekl. Vskutku zmlkl. Nepozdvihl očí upřených v zemi. Ztrnul jako sloup a mohlo se zdát, že nikdy ne-

zdvihne noh, vrostlých v hroudu hřbitovní, že se zapomene a ztratí se v kruhu neobyčejného vjemu: jak před očima se mu proměnila maska života v masku smrti.

Přátelé vzali ho pod pažďí a téměř násilím vyvedli jej za vrata, u nichž čekal povoz. Vsedli a vůz ujížděl pustou a ponurou krajinou za městem, uprostřed hluchého mlaskání bláta pod kopyty koní, potom monotonními, širokými ulicemi, s jednotvárnými štíty domů, podobných sobě ještě více v tu deštivou a mlhavou noc.

Gumová kola šla téměř bezhlasně po asfaltě, ve spuštěná okna kočáru s přestávkami bil reflex míjených svítilen v duhovitých nimbech mlhy jako rytmičné třepotání křídel letící olbřímí můry.

Tři páni v povoze nepromluvili již ani slova. Jeden z nich tiskl v dlani závitky papírů o krajích sežloutlých a setlelých, jenž vydával touž vůni, zvláštní, vůni práchnivějícího listí podzimního — ostrou, dráždivou, omamující ...

* * *

John Ruskin vstoupil na katedru přednášejícího. Byl středního vzrůstu, štíhlý, delikátních rysů, překrásných, jasných kadeří, již nepřilíš hustých, lehce postříbřených na skráních. Oči modré jako chrpy, oči vždy mladé, důvěřivé jako oči dítěte a zároveň daleké i až chladné průzračností a hloubkou vod horských, svítily v tváři podlouhlé, pleti bledé. V bledosti té nebylo nic chorobného, byla to pokojná jasnost nitra,

zdají se prosvítati delikátnou koží. Rovněž v ovívajícím jej esthetismě a oduševnění nebylo sentimentalismu, nýbrž harmonický vděk prostoty. Oblečen byl v kabát temnomodrý, ruce velmi pěkné a bílé jak lilie vychylovaly se z manšet, tvaru nálevkového jako kalichy květu, spjatých černými perlami, jaké spínaly rovněž sněžnou náprsenku.

Pozadím mu byl veliký sál klidné architektury s hladkými, jasnými stěnami rozdělenými pilastry. Strop byl vysoký a okna veliká, obloukovitá o tabulích sahajících téměř do podlahy. Zvláště sladké světlo elektrických lamp bledě fialových šířilo kolem atmosféru jasnosti subtilné jako vlna eteru.

Na katedře byly položeny různé drobné předměty, hrudky hlíny, škeble i kameny obyčejné, šedé i kameny drahé, lesknoucí se barvami — všecko smícháno a srovnáno jaksi pod dotknutím jeho ruky, jeho pohledů dobrotivých, jeho slov tichých, ale osvětlujících a rozehřívajících jako zář sluneční.

„Ethereal Ruskin“ pravil:

„Tu jest čistá země, bílé barvy, rozmělníme-li ji na prášek, součástka hlíny a písku, leč ve chvíli, kdy povstane v ní intensivnější život a jmenovitě ve chvíli krystalisace, vidíme, jak mění své barvy: tu se stane smaragdem, rubínem, safírem, ametystem a opálem.“

Sám hlas jeho libozvučný jak přitlumená melodie vnikal v prsa posluchačů a rozséval na rtech tklivé úsměvy, že se rozchylovaly jako mladá růže. Novo-

věký apoštol krásné prostoty povznášel duše lidské z padolu denních starostí a činil pochopitelnou odvěcnou nespravedlivost bytí, kterou již v kolébce nacházíme dary velmi rozmanité jako materiál životní, ze kterého třeba upřísti, utkati, zbudovati nebo ukouti tvar svého života. Nemluvě o tom vůbec, budil ochablou důvěru ve vlastní síly, odkrýváje tajné práce přírody — nebo líče zrození umění. Neboť z nejhorší látky, ze dřeva a hlíny, povstati může arcidílo a promárněno bývá často čisté zlato — avšak alchymie duše poučuje, že v ohni vnitřním a ve hře podzemních proudů možny jsou přeměny, slitiny a krystalisace bezcenných prvků v drahokamy čisté jakosti.

Vypravoval o zrození drahokamu v temnu země nebo moře. „O tajnosti rubínu — v heraldice: tlama, který jest růží perskou, barvou lásky a pozemské rozkoše, růží, jejíž poupě se stalo vzorem pro alabastr vonných olejů, vylitých Magdalenou u noh Spasitelových; — a o tajemství safíru, v heraldice: pole lazurové, jenž jest typem lásky a rozkoše nebeské, kamenem příbuzným rubínu, leč jiné barvy — „pod nohama jeho byla deska safírová“ — a o tajemství perly, která jest pokořováním světla, symbolem trpělivosti, barvou holubice, přinášející zvěst o utišených vodách, Margarita — v heraldice normanské, barvy šedé, což jest nižší v heraldice, leč má velikou cenu, poněvadž pokora otvírá brány ráje, který prý měl hradby jaspisové, brány však z perel.“

A když to pravil, před očima mnohého z přítomných silou sdružení melodie a obrazů slavných jako body čistých barev, splývající v oku divákově — vynořila se pokorná ona hříšnice, „milénka Boha“, jež nohy jeho zaprášené stopou cest namáhavých, umyla vlastními slzami a osušila zlatou tkání svých vlasů — a nakonec z oné nádoby alabastrové, o které se praví, že podobna byla zarůžovělému poupěti růžovému, vylila balsámy olejů drahých . . .

I slyšeti bylo ono nevrle reptání učedníků — prostých lidí, kterým „ne všecko bylo pověděno, neboť den ještě nenastal“ — na onu marnotratnost, když přece vonné oleje prodány býti měly a peníz rozdán chudým. Proti jejich očekávání — Pán mlčel, vzrušen prostřed nardových vůní, stoupajících zdola, kde klečela pokořená krása, žena slabá a hříšná s pozdvíženými očima, plnými slz. A místo aby pokáral tu marnost, v kterou se splétaly linie jejího těla a vůně omamujících voňavek — pokáral ty, kteří se horšili nad Krásou: „Dobře učinila. Chudé své vždy budete míti mezi sebou, avšak já nebudu vždy s vámi.“

Tak i mistr-estét rozhřešoval krásno a chránil ho démantovým šlitem svého slova od kamenů, které na ně byly vrhány. Ukazoval největšího nepřitele krásy plastické, jímž jest bída — a vyzýval k boji proti ní vši silou a všemi prostředky. S anglickou zdrželivostí, kterou se halí dobrota srdce jako zahanbující slabost, dovozoval chladně:

„Nedostává-li se citů humanitních, nechť smysl estetický pobádá nás k boji s bídou a k vítězství. Bojujme něžností i silou, zlatem i železem. To, co dáváme dnes, není ničím, třeba dáti všecko. Zlato povinni jsme rozhazovati plnými hrstmi, jak vrhal kdysi klasický básník linie na hroby, jak vrhá růže na louku „Vesna“ Botticelliho.

Když domluvil tato slova, před vnitřním zrakem jeho jakoby v zrcadle se odrážejíc zjevila se mladá žena, kterou kdysi oči jeho, obyčejně daleko hledící, rozpoznaly v zástupu a na které zvláště teple spočinuly. Postavou i výrazem připomínala nepostižitelně onu nejmelancholičtější „vesnu pozemskou“.

Byla okouzlující — a mohla by snad nazvati se krásnou, kdyby líce její nebylo tak duchově bledé, chorobně vyhublé a všechna postava její tak strašlivě útlá a jakoby klesající pod tajemným utrpením. Měla jedinečný tvar úst, smyslných i tragických, silně vykrojených jako otevřená koruna granátového jablka a neodolatelně vábících svým velkým, sytým nachem. A takovým byl asi polibek těch úst, sama sladkost a oheň a vonná šfáva ledová vespolek splynulé.

Zpod šedého závoje, který jako pára ovíjel střechu jejího jarního klobouku, vybíhal na čelo pletenec vlasů, delikátních jako hedvábí a čarovného tonu. Barva jejich byla jako ona, kterou Firenzuola vyznačil jako „biondo“, nejkrásnější, zlatá, v temno-brunátnou přecházející.

Mimo oči, tvaru podlouhlého, podivuhodné průzračnosti a výrazu, — a ústa vábivá, až strašná svou silou přitažlivou, byly vlasy ty jejím třetím, vražedným kouzlem. Zdálo se, jako by zářivý jejich lesk vypíjel všecku krev a sílu toho těla, podobnějšího květu než ženě. Takou jistě byla ona Simonetta, milenka Giuliana di Medici, skonavší vyčerpáním v dvacátém druhém roce života a která žije s námi do dneška — díky tomu, že tajné kouzlo své ztepilé krásy odhalila jednou za soumraku způsobem zvláštním očím Botticelliho a stala se jeho Afroditou i Madonnou.

Čas od času působením neodkrytých dosud tajemných zákonů sdružování sil umění a přírody, Primavera znovu se zrozuje od té doby na zemi — a jedním z vtělení jejich bez pochyby byla ona žena, čarodějka zapomenutá.

Z poza jejího ramene vystupovala hlava mužská, rovněž nápadná, nehezká a zvláštní. Mladý člověk o takovém složení lebky, že linie a plochy jejího tvaru v nejvýznačnějších svých rysech prorážely kůži, zpodobňující na tváři živého člověka výraznou podobu hlavy umrlčí. Mocně sklenuté čelo, silně zapadlé oči, vystouplé lícní kosti, vkleslost oválu, šířka úst spojovaly se v ten dojem. Přes to nebyl bez půvabu. Na skloněné obyčejně čelo podal mu změt temného hedvábí. Pleť byla matně zlatová, neobyčejně delikátní. Temně šedé oči svítily z hlubokých stínů víček magnetickou silou a teplem, a řídký poloúsměv jeho purpu-

rových úst býval úplně podmaňujícím. Kromě toho vyznačoval se vysokým vzrůstem i krásným složením těla, pravidelným a elastickým, takže zvláštní kouzlo jeho škaradosti stávalo se poněkud pochopitelným.

Byl to malíř a básník, jedna z vycházejících tehdy hvězd skvělé plejady prerafaelitů, Dante Gabriel Rossetti — a jeho snoubenka, Alžběta Siddalová. S oběma slučovalo Ruskina přátelství důvěrné a upřímné. Diskretně staral se o mladou dvojici v letech nejtěžších pro mladého umělce, teprve domáhajícího se uznání a významu, v letech boje s těžkými podmínkami existenčními — sdílel upřímnou starost o zdraví mladé dívky, nadarmo posilované oživujícím vánkem lesů a širokým oddechem moře. Léta mījela, než sladké pouto sloučilo jejich ruce — leč jak na krátko! Dvě léta sotva trvalo spojení těch organizací subtilních, individuálních vybraných a složitých v nejvyšším stupni, v nichž ztělesňoval se typ velké a zvláštní krásy — když nastala rozluka — a hle, již let sedm minulo, kdy Primavera krokem snivým a lehkým jak paprsek měsíční sestoupila mezi chladné mramory sarkofagu, čekajíc, až moc neznámá povolá ji do nového života — jak zůstalo mystickou nadějí a silou jedinou zoufalého muže, kdy nad vchodem jejího posledního útočiště jako nad vraty klášterními, vlastní rukou zlatem slova vyryl vyznání své víry: Vita nuova.

Zlomený člověk, dříve než nohy její bílé, nahé, pokryl krvavými stigmaty posledních pocelů, dříve než

odešel navždy od skleněné rakve, kde nebožka čekati měla mystického probuzení — složil jí dar poslední, rukopis díla, pro ni a jí vnuknutého, svazek básní vzácně krásné formy, ve kterém uzavřena zůstala všechna duše lásky.

— Až se má ubohá probudí — pozná, že jsem srdce svoje jí dal za podušku . . .

Panta rej . . . Uplynulo.

Přednášející sestoupil s katedry, na které v okamžení, způsobem nevysvětleným, před myslí jeho vystála vzpomínka s výrazností a silou téměř jako halucinace.

Obklopen jsa posluchači, přívrženci a ctiteli všech sfér a druhů až do elegantních snobů a maskovaných nepřátel, kteří všichni hleděli stisknouti mu ruku — ten evangelicky dobrý člověk, který vždy jednal tak, jak mluvil, a stejně štědře rozhazoval zlato zvonivé jako setbu svých slov živorodých — snažil se ujíti z tísnivé tlačence a hluku — když zaslechl slova, která ho zadržela. Mluvílo se o Rossettim a o jeho „Domě nového života“, jak zvali hrobku Alžbětinu.

— Tedy nakonec svolil?

— Ano. — Naléhání přátel, zvláště Swinburnea, zlomilo jeho dlouho trvající odpor. Získali úřední povolení a včera v noci vykonali akt otevření hrobky. Swinburne sám vyňal rukopis z vlasů mrtvé . . . Snad tam jsou věci nesrovnaně krásy . . . Zachránili arcidílo.

— A Rossetti? Jak to přijal?

— Vůbec nepřijal. Nalezli jej v nejtemnějším koutě domu — utrženého z provazu. Když ho vzkřísili, nechtěl se dotknouti rukopisu — a prohlásil, že nechce znáti těch, kteří používše chvíle slabosti dopustili se hanebného násilí — okradení nebožčina. Že je zločincem, který pustil pochopy v komnatu své ženy — kde toliko jeho stopa měla vytisknouti se v prachu; že ji urazil a ztratil navždy. Byl tak rozdrážděn, že upadl v záchvat psychoneurosy a odvezen byl do ústavu léčebného.

Ruskin popošel ke skupině hovořících. Klidné jeho oči hořely a na bledých tvářích vyrazil silný ruměnec.

— Odvážili se? A on... on svolil? O! nedivím se, že se cítí pronásledovaným jako Orestes. Stal se — zločín. — Co na tom, že zachráněno arcidílo? Ale zdeptána byla duše...

— Mistře! Vykonáno to bylo ve jménu krásna...

Pohasly ruměnce na tváři Ruskinově — v bledých očích projevila se bolest.

— Neberte nadarmo jména Krásna! Znesvěcené ticho, porušená věrnost, štědrost, které bylo litováno a která vzata zpět — to již není Krásno. To jest hřích proti Duchu, pro nějž není odpuštění.

— Umění ospravedlňuje život... Umění život vykoupí...

— Ubohý život lidský! Ubohý, kdy trpí, ubožejší, kdy se pokálí. — Leda... leda, že ta mrtvá vyjde z hrobu — a dá rozhřešení. Pak — uvěřím.

Cyklus náčrtků v moderní interpretaci, křísících legendu o sv. Jiří, vrženém pastely na veliké kartony, tvořil jedinou výzdobu stěn. Začatý veliký obraz, jeden z cyklu, stál na podstavci.

Pracovna malíře Burne-Jonesa byla vysoká, pustá síň s polokruhovitým klenutím, pokrytá stejnoměrnou barvou, světle šedou. Severní stěna všeka byla skleněná. Křišťálově jasnými tabulemi naskytoval se široký rozhled na tichou zahradu, plnící srdce nevýslovným pokojem. Byly tu samé veliké linie, splývající vlnivým rytmem. Veliké stromy, šfavnaté trávníky, široké stezky, vysypané pískem, tu i tam kamenná lavička. Z bílé nádržky fontány, ploché, mramorové mísy, tryskal skleněný proud vody a rozprašoval se nešumně deštěm perel. Vysoká, šedá zeď, porostlá pnoucí se zelení, uzavírala obzor. Nad celou krajinou mírné, jarní slunce stejnoměrně šířilo svůj svit, jakoby prosívaný závojem. Mlha sotva postižitelná lahodila stíny a kontury.

V pracovně nikoho nebylo. Ve spojeném s ní malém kabinetě bez dveří Alžběta Siddalová odpočívala po posouvání pro obraz, na kterém svatý rytíř potká na louce princeznu Aju. Ještě nesvlékla kostýmu. Byl prostý. Na její vlastní, liliovou sukni umělec přehodil jakousi tuniku ze stříbřitého gázu, stříhu středověkého o širokých, průzračných rukávech, jako křídla libelly

— což ve spojení barev dávalo překrásnou hru odstínů. Na odhalené šíji měla těžký náhrdelník z řezaného malachitu. Ostatně pokrýval ji plášť jejích vlastních, královských vlasů, vlnících se jako proud vody a které měly všechny měkkosti a lesky hedvábí.

Kabinet byl malý, tmavý, na rozdíl od puritánské prostoty pracovny skvostně vyzdoben a podoben kapličky. Vyplňovalo jej několik novo-gotických křesel, dle návrhu Morrisova, potažených zelenavou látkou mórovou — pozadí vyplňoval vysoký trojhranný vitráž, držený v tonech modrých, stříbrných a zelených, jehož kompozice představuje: Narození perel v moři za působení měsíce.

Alžběta zapadlá v jednom z hlubokých křesel, s rukama opřenýma vodorovně na vysokých opěradlech, hleděla na velké plátno. Dívka „slunečno-vlasá, fialková, postavy lehkou, jakoby bojácně, nakloněnou, zastavila se v prostřed louky, na které trávy a květy na ní rostoucí byly napodobeny se vši přesností kresby a skvělostí barev jako u malířů trecenta. Chevalier Gilles de Chin, kteréžto jméno legendový rytíř má v Belgii, přejíždí louku na bílém koni, pokrytém drahocenným postrojem s ocelovou přílbou na pěkné hlavě, opatřenou dlouhým hrotem, což činí oře podobným mytickému jednorožci. Zbroj rytířova, podivuhodně vybraná s nárameníky a holeněmi v podobě fantastických škeblí. Noha obutá v ocelový střevíc prodlužuje se v zahnutý hrot a ozbrojena je stříbrnou ostruhou. Kopí a štít,

prostý, dlouhý meč u boku, kde místo rukojeti vypíal se vyřezávaný heraldický lev.

Rytíř má hlavu odkrytou, temnovlasou, a přílbu smeknutou drží v pravici. Druhou rukou opřel se nedbale o hřbet koně. Naklonil se, shrbil se v sedle. Otěže vypadly mu z bezvládné dlaně, kůň stanul, překnou hlavu svěsil a škube šfavnatou travu. Vše děje se nevědomky. Člověk zahleděl se v čarovný zjev ženský, zapomněl na svět — ztratil vědomí sebe... Nevyslovitelná zádumčivost fialkových očí, nevyslovitelná linie postavy, ztuhlé v pohybu plném instinktivního strachu a oddanosti — jedinečný tvar úst... Toť ona.

Vzdechla. Přivřela unavená víčka — vidění umělcovo doplňuje melodií vlastní duše. Ústa její rozevírají se nevědomky, horoucí šepot splývá se rtů:

Přede mnou kvetoucí višně vděk,
nade mnou zářivý úplněk
jímá mi duši mou...
cestou tou stříbrnou,
od luny dolů jež míří,
přichází svatý Jiří
v kouzelné noci snění,...
běl kde květů se pění...
Z vitráže barev ho vycházet zřím.
Zadrž ho, malíři, štětcem svým!
Oči jak černý květ,
rudý mi zachyt ret.
Nyní mne objímá mladý Dante —
on je štěstí mého „andante“.
Přes to však srdce mé míří
za tebou, svatý Jiří!

Čas míjel. Zvolna pozvedla hlavu, skloněnou hluboko na prsa. Dlouho nenacházela v sobě sil, aby povstala s křesla. Zdálo se jí, že přiková ji k němu jen rozkošná lenivost — a užila vši zásoby energie na vnitřní rozkaz vůle: vstaň a jdi!

Když přestoupila práh prázdné pracovny a vyhlédla na zahradu, zpozorovala, že světla byla ještě stluštěnější a stíny delší. Spletla vlasy ve vrkoče a svlékla tuniku ze stříbrného gázu. Hned poté vyšla.

Šla zvolna širokými stezkami po drobném písku. Nyní bylo viděti její pěknou sukni z lehké tkaniny liliové s drobnými proužky aksamitové, temně fialové; stuha aksamitová stejné barvy, uvázaná ve smyčky a uzly, opásávala velký, světlý florentinský klobouk, pod nímž zlatily se jako med vlnivé její vrkoče. Alžběta, ač chudá, dbala o šaty. Dokonalá krása může na ně nehleděti, ale kouzlo ženy skládá se z maličkostí.

Tvář Alžbětina byla ukryta ve stínu, jen na levou, něžnou tvář padalo teplé světlo večerních červánků, vyvolávajíc růžovostí zdání plného života, jehož nemnoho proudilo v jejím těle. Chůze její, obyčejně lehká a rytmická, dnes byla poněkud těžší. Ale umínila si, že opanuje svou slabost.

Právě zabočila na trávník, aby natrhala kytičku fialek. Náhle se zachvěla, chytila se za prsa a bez hlesu sklesla na zemi.

Ležela naznak ve vysoké trávě, jako svržená socha. Štíhlá stébla travin chvěla se nad její hlavou a zrovna

vedle skráně s bijící prudce modravou žilkou, dýchal vůní trs temných, zadumaných fialek, tak podobných očím Alžbětiným. Ruce její byly bezvládně sevřeny, jako k objetí, lehký hedvábný mušelín na jejích prsou chvěl se viditelným, nepravidelným tlukotem srdce.

Zvolna, zvolna — nabývala vědomí. Levá její dlaň zatínala a rozvírala se střídavě, chytajíc chuchval trav, slabá jako pěstička nemluvněte, tma tížila její víčka, cítila, jak křídla anděla smrti zacloňují jí slunce. Když na konec povznesla trochu řasy — zpozorovala, že svět se všechen změnil v jejích očích. Byl jako polovypuklina ze stříbra. Trávy zešedivěly, šedé bylo blan-kytné nebe a fialky přijaly barvu černou. Ponenáhlu teprve světlo nabývalo ztraceného lesku a její prsa stísněná síly dechu.

— Ticho splývá na moje srdce a uklidňuje všechen bol. Rozkládám dlaně ve vysoké trávě, abych odpočinula po všem milování, jako klas roztržštěný kru-pobitím ...

Tak ležící ještě a sesláblou, ale schopnou již, aby odpověděla slabým úsměvem na pohled láskyplné polekanosti — našel ji snoubenec. Beze slov poklekl a něžně pozvedl ji silným ramenem, unášeje ji v náručí. Znal již ta hrozná ochabnutí srdce, vyčerpaného nadměrnou silou citu. Proto také horoucí tesknoutou a strašnou obavou hleděl v její tvář nachýlenou na jeho rámě, s bledým čelem, pokrytým perlami potu, dvojnásobně sličnou něžností rysů a kouzlem výrazu ...

A tak lehká byla, tak lehká — jak by ne živou bytost, ale přízrak štěstí unášel v náručí.

Dojmu toho nemohl se zbýti ani tehdy, když, odvez ji domů, podpíral její kroky chvějící se na schodech, vedoucích do chudého malého bytu, ve kterém obývala s šedovlasou matkou.

— Kdy pak . . . — myslil s hořkostí — vyprovodím tě odtud, kdy tě vybavím a vysvobodím, princezno Ajo — a uvedu do komnaty své vítězné lásky?

Téže noci Alžběta, probuzená jasným měsíčním, tísnícím prsem její těžkými sny, který padal mušelínovou záclonou na její lůžko, stojící pod oknem — usedla na posteli, odtáhla záclonu a hleděla dlouho na panoramu komínů a střech o plochách lomených různými úhly a zalitých mléčným svitem měsíčním. Při pohledu na tu divně pónurou pustinu předtucha časného skonu sevřela jí srdce. . .

A matko, až hořce zapláče
(a plakat bude, to vím),
rci, z velké že lásky jsem umřela
a se srdcem radostným.

A matko, až slunce zapadne,
pak odnes mne soumrakem
na hřbitov, kde bledá tráva se chvěí,
a vlož mezi hroby mne v zem.

Upadla naznak na lože a ležela ticho, až v široce rozevřených očích jejích, majících nyní barvu moře — zjevil se mytus o zrození perel působením měsíce.

Vyplněn byl slib, skutečností stalo se štěstí.

Odkud ten stín?

Odkud stín mladé snoubenky, sotva několik dní po obřadě, po němž tak dlouho toužili a kterému vzájemná láska dodala moci a hodnoty pravdivé svátosti?

Alžběta sedí sama, v bílém ranním obleku, zaborena v rákosovém křesle na slunečné terase malé vily předměstské. Jasná záře sluneční oblévá stěny domu a kamenné dlaždice terasy, odrážejí se v leskle čistých tabulích oken a skleněných dveří, pootevřených, jimiž viděti jest vnitřek elegantního bytu.

Z neveliké zahrady před domem přiletuje veselý zpěv ptačí, někdy lehký vánek vrhne na terasu a na sedící ženu hrst servaných lupenů jabloňového květu. Několik jabloní, obalených chumáči bledě růžových květů, vyplňuje zahrádku, uzavřenou před očima ulice dřevěným plotem a dvířky.

Zátiší, bezpečí a klid je v tom zákoutku, kde dvěma lidem, kteří prošli vši hořkostí a vyprahlostí osamělých drah, podařilo se skrýti na chvíli před zlým osudem pod perutí báječného ptáka štěstí, jehož živlem je ticho.

A přece... Těžce a bez vlády složila Alžběta ruce na kolena. Rys neznámé hořkosti hloubí se v koutku jejích úst, která jako by se již dopila ssedliny života, a oči, ztemnělé a smutné, vyslané na zvědy, vznášejí se jako truchliví ptáci nad zahradou, rozzářenou v slunci, a nad šťastnými jabloněmi.

Najednou se zachvěla. U dvířek bylo slyšeti zafukání. Rychle přivolala na tvář jasný výraz — na vlasy a na ranní oblek svůj přehodila měkký šál z bílého kašmíru — a sestoupila na stezku spěchajíc k dvířkům.

Nebyl tam, koho čekala.

S kloboukem v ruce, se sympatickým úsměvem na ústech stál tam John Ruskin v šedé, lehké pláštěnce.

Alžběta spatřivši přítele, stáhla pevně šál na ramennou, zastyděvši se, že není úplně ustrojena.

Ruskin přivítal mladou ženu slovy lidové písně, pronesenými s úsměvem:

„Přiď do zahrady, Madlo,
noc — černý netopýr odletěl již.
Přiď do zahrady, Madlo —
mne samého u dvířek uvidíš...“

Konče milý žert, přestoupil práh sídla, jemuž mladí manželé nedovedli ještě zúplna přivyknouti. Pohledem zároveň přátelským i bystrým přelétl mladou ženu, stojící před ním. Přes hladkost a klid jejího čela, cosi se mu tu nelíbilo.

— Nepohněváte se na mne, navrhnou-li, abychom nevcházeli do domu? Vraceje se z ranní procházky, osmělil jsem se vstoupiti. . .

— Děkuji vám.

Známí byli zvyklí jejím krátkým odpovědem. Povahou byla spíše mlčelivá, zabraná v sebe, i vůči lidem blízkým halila se obyčejně v chladnou zdrželivost,

někdy v lehkou ironii. Všecka tklivost a hloubka její duše měla jen nečetné hodiny, kdy se projevovala.

John Ruskin usedl na lavičce mezi skloněnými jabloněmi. Pěkné ruce mistrovy byly opřeny o hůl. Vedle stála Alžběta s bílým šátkem kašmírovým na svých vlasech Magdaleniných, obrácena polo-profilem, se zrakem v dálce, zapomínajíc, zdálo se, jeho přítomnosti.

Sdružení bezděčných analogií přimělo ho patrně, že začal mluvit tlumeněji, nebo spíše, po svém způsobu, mysliti nahlas:

— Kdo jest, co myslíte, ten, jenž stojí sám při dvířkách zahradních, očekávaje vás? Slyšela-li jste, ne o Madle, ale o Magdaleně, která sešla do své zahrady o svítání dne třetího a našla někoho u vrat?

A když mlčela — nepohnuta — začal po chvíli znova s trpělivostí dobrého lékaře:

— Což nerozhlednete se dokola po těch květech, které vás obklopily jako svou starší sestru, mající vědomí a vládu. Důvěra jest zajisté duší jejich. Díky té důvěře — lilie daly nám lilii Zvěstování, asfodely, květ niv elisejských, kosatec, květ lilie rytířské a amarylly, polní lilie Kristovy...

— Pane!... — vzdychla.

— Vzávejte ho. On jest nejvyšším a nejsladším umělcem, jenž vlastní rukou pracuje o okrášení příbytku lidského, je právě oním zahradníkem, jež potkala Magdalena, který bdí nad novorozenými květy, jest oním jemným tkalcem, který činí šat lilie skvělej-

ším nad šaty Šalamounovy, jest oním divotvorcem z Káně Galilejské, který do dnešního dne v každém visícím hroznu proměňuje ve víno vodu nebe i země. On jest vším tím, co obrozuje se z jara, jest září na čelech hor, jest dechem ovívajícím vysoké štíty, jest přírodou, krásnem a láskou. . .

— Láskou, pravíte, mistře? — Och!

S vášnivou prudkostí, docela netušenou v této bytosti zdrželivé a chladné — padla na kolena. Šál, odhozený násilným pohybem, rozpletl jí vlasy, že se rozlily zlatým potokem, zahalující ji opravdu jako kající Magdalenu.

— Vzali jste mého pána — a nevím, kám jste ho dali! . . .

Plačíc, přilehla hrudí k zemi, jako by opravdu spatřila před sebou mrtvolu své lásky. Vzpamatovala se. Vzpamatovala se slovy mistra — krasovědce, dechem té čisté, daleké, neosobní lásky, kterou objímal všechno stvoření — i ji.

Ucítila ve svém náručí ostatky té lásky, zabité hrotem rozkoše příliš plamenné, jež mučila její slabé tělo a ranila duši. — Neměla naděje, vrátí-li se chvíle sladkého vytržení vši bytosti, v níž život povznese se do svého zenitu — a bez toho, jak šedý je svět, jak zpopelnělý a mrtvý, jak jednou jej již spatřila, když ji ležící v trávě, zastínila peruf smrti.

Nikdo nepřekážel jejímu pláči. Se slzami uplývalo a vsakovalo do země hoře jejího srdce. Tichla zvolna,

jak uplakané dítě — nakonec zdvihla hlavu a nesměle s bolestným studem, že se ukázala tak slabou, pohlédla na přítele.

Seděl nehnutě na lavičce, jako předtím. Jen oči jeho objímaly ji takovým pozorným pohledem, že mohl se zdátí přísným. Byla si jista, že četl v jejích myšlenkách — a náhle krvavý ruměnek zalil jí líce.

— Ženo, která miluješ... Nepovrhuj životem — vytrvej trpělivě! Příroda jest dobrou matkou. Vstane z mrtvých tvůj pán — vzkřísí se v srdci tvém. — Všichni jsme ubozí lidé. — — Doufej!

John Ruskin povstal tiše s lavičky a vyšel ze zahrady.

A ona zůstala — zaposlouchána v hynoucí ozvěnu jeho slov, zadívána v postup slunečních hodin z písčkovce, které označovaly hodiny života, uplývajícího bez návratu — rukou tisknouc srdce, rozšířené tesknoutou a bolestí, kterému zdálo se býti příliš těсно v slabé hrudi ženské.

*
*
*

Bílé tu bylo všecko, měkké jako oblak, jako aksamít a vonné jako lupeny růží — v té skromné ložnici, jejíž návrh a zařízení složil jim jako dar svatební jejich velký přítel.

Cosí středověkého bylo v té alkovně, v níž postaveno bylo nízké lože; cosí nekonečně nesmírně panenského utajilo se v měkkých a rovných řasách pokrývky

mušelínové, hozené po starosvětsku na lože, aby navždy bylo odděleno od příliš střízlivého světla denního.

Lidé nové doby toho nepotřebují, nýbrž jen ti nemnozí, jimž život nepřestal být mysteriem.

Jen veliké, oválné zrcadlo, zavěšené v pozadí alkovny, samo jen zná tajemství štěstí těl. Leč zrcadlo je šetrné, moudré a dobrotivé jako sestra voda v „Slunečné písni stvoření“ snílka serafického.

Alžběta sedí při vkusném stolku toaletním, posunutém do středu pokoje, kde ve světle dvou voskových svíček třpytí se množství krabiček a lahviček křišťálových a stříbrných. Plno tu vůně, jasu a veselí, jak se sluší v ložnici mladé šťastné ženy.

Alžběta rozčesává na noc své krásné vlasy.

Vedle, na bílé aksamítové „duchesse“, starožitném kusu nábytku, sedí její muž — a mlčky hledí na svou manželku.

Mladá žena zvolna splétala své vrkoče před ulehnutím — jako by úmyslně otálejíc. Nedívá se na muže, ale cítí na sobě jeho pohled pokorný a plný touhy, která měnila jeho rysy — a bodlo ji. Prohluboval se v ní rozpor — a jevil se v její tváři protivou znepokojující, až odpornou svou silou, mezi výrazem úst i očí. Byly to oči ideální a ústa žízňící po lásce. Tělo její tajně se chvělo a duše svírala se mukou...

— Prosím tě — ne!!

— Jak žádáš.

Pohlédla na něho vděčně. Byl klidný, ale uhodla, že trpěl, ač se snažil poctivě, aby to neukazoval. Když skončila večerní toaletu a vstala, přistoupil k ní a doprovodil ji na své místo, kde napolo ulehla, zabalená v plášť kožešinou lemovaný, neboť věčně třásla se chladem.

— Snad dovolíš, abych zhasil světlo.

Zkroutil elektrické světlo, nechav jedinou modrou lampičku, skrytou mezi stonky bílých azalek — pak se usadil na podušku u jejích nohou a bavil se tím, že házel z malé vázy hrstě fialek na její prsa, po způsobu řeckém.

Rozmlouvali volně, ale o věcech lhostejných. Mluvíli o Ruskinovi a jeho posledních přednáškách: „Kult květů“. Rossetti vypravoval, že ode dne, kdy mistr si přál, aby umělci malovali kvetoucí jabloně, všechny stěny akademie pokryly se jimi. Alžběta bavila se fialkami, propouštějíc je tenkými prsty.

Náhle řekl:

— Nedovedu mluvit tak krásně jako náš přítel a proto nedotýkám se témat, která v ústech jeho svítí jako perly a v ústech profánních stávají se nejméně — sentimentalismem.

— Ty — profánním? ... Básníku! ...

— Někdy se jím cítím — vůči němu ... jsem člověk prostý. Ale chceš-li, povím ti i já několik mytů o květech, které tak miluješ — o fialkách.

— Mluv prosím ...

Vypravoval jí potom, že u starodávných Peršanů fialku nazývali „zvěstovatelkou růží“, neboť dle jejich kosmogonie Ormuzd v třiceti dnech dokonal stvoření rostlin, z nichž nejprve vzkvetly fialky a hned potom růže.

Dle podání syrského povstaly fialky ze slz Adama kajícího se, když mu archanděl Gabriel zvěstoval odpuštění Boží.

Řekové měli několik krásných bájí o vzniku této květiny, z nichž jedna, méně známá, vypravuje, že stvořil ji Zeus pro potěšení milované své dcery Persefony. Když Orkus unesl tuto vesnu, světlá původně barva květu ztemněla a značila odtud smrt a smutek. Na mincích sicilského města Henny, slavného jejím únosem, vedle jiných znaků Kořiných, bylo viděti také květ fialkový...

Domluviv tato slova, podíval se ní, zaposlouchanou, jejíž bílé poprsí vystupovalo v modravém polosvitu nad ním jako starožitná herma — a zarazil se náhle ztrácejí ní myšlenek. Před vnitřním zrakem malířovým s neobyčejnou určitostí přešel obraz Alžběty, jako Persefony, nevěsty smrti, s chmurnou a čarovnou hlavou, nachýlenou pod výrokem neúprosného osudu, Persefony s podlouhlými zřítelnicemi, v jejichž přítmi maluje se propast vědomí dobra i zla, s nakousnutým plodem granátovým, tak podobným jejím ústům, a se stékající po její úbělové ruce krví plodu, nachovou, nafialovělou, která ji třísni...

Zapomněl se, pohroužil se v tvůrčí problém, který tak náhle se mu vynořil v duši. Najednou se zachvěl a marně usiloval, aby zapudil neústupné vidění, které ho mučilo jako umělce i milence, ve chvíli, kde blesklo tušení o dvojím ztělesnění.

Alžběta zaražena tichem, které náhle nastalo, obrátila oči na muže a spatřila v jeho rysech napětí myslí, v němž zhasla úplně vašeň skrytá, jejíž bytí ji tak mučilo, zhasla jako planoucí pochodeň, vržená v temnou studni. Cítila, že odešel od ní, že mu je cizí, že v té chvíli vůbec jí pro něho není. Aspoň se jí tak zdálo.

A možno-li to, třeba jen na chvílku, myslila — je prodloužení této chvílky v zásadě rovněž přirozené a důsledné. A ačkoli sama před chvílí i často toužila, aby skleněná stěna abstrakce oddělila je do jistého stupně, přece při myšlence, že by oddělení mohlo státi se úplným, pocítila takovou prázdnotu a chlad osiřelosti, že se jí sevřelo srdce jako v kleštích.

Sklonila se nad ním a zašeptla:

— Jaká myšlenka tě tak zabrala?

A on zdvihl k ní zhaslé, potemnělé oči, které se vracely z kraje podzemního, a řekl prostě:

— Trpím, milé dítě...

Sladká lítost a touha splynouti s ním úplně, pronikla ji do hloubi a po prvé pocítila, že duše nemůže se vybaviti z hmoty, že však ji může veskrze proniknouti a prozářiti.

Objala rukama šíji mužovu s tklivým vděkem bezpodmínečného vzdání. Pán vstával z mrtvých v jejím srdci.

III

V elegantním klubě londýnském, k němuž náleželi nejznamenitější představitelé světa duchového: estéti, essaisté, kritici a umělci, pořádalo se jakési Symposium.

V pozdní hodině noční zábava se chýlila ke konci. Podávali černou kávu a likéry — a hosté se rozprášili po salonech, tvoříce skupiny dle libosti a bližších sympatií.

V kabinetě, vykládaném tabulováním z černého dřeva šeré matovosti ebenu, řada elektrických lampiček, zavěšených pod stropem, leskla se jako hvězdná mléčná dráha, jako šnůra báječných perel, obrovských a snivých. Křišťálové tabule okenní zakul mráz v stříbrnou zbroj, pokrytou lehkým ledovitým ornamentem.

Neposkvrněnou bělostí plochy sněhové svítí uprostřed té černi neveliký stolík, zářící leskem příborů, stříbra a porculánu. Jmelí, posypané perlami bobulí, zlatolist a bílé vřesy tvoří jeho květinovou ozdobu. Sklenice vypadají jako květy, štíhlé jako kalichy krokusů, lehké jako pěna. Několik mužů, černě oděných, seskupilo se kolem. Oslepující běl náprsenek a čern smokingů opakuje v pohyblivých odrazech základní protivy barev. Jedna jen, jakoby pruh měsíčního světla,

padá od siluety ženy, sedící v křesle — a hadovitou linií modrého světla ukládá se na podlaže.

Alžběta Rossettiová snad po prvé v životě je tak ladná v tom sličném šatě, komponovaném jejím mužem — umělcem, z látky, protkané zlatem jak měsíčními paprsky, z perel a hedvábí, měkkého jak pavučina, v jakémsi kroji archaickém, připomínajícím byzancké dalmatiky. Ústroj ten, vyzdvihující do nejvyšší míry její nevšední krásu, dodával jí jakéhosi mystického vděku světice z iluminací mešní knihy. Hlava její, všechna v zlatých kadeřích, výkvétala na ohebné šíji z hlubokého výstřihu jako liturgická růže zlatá. Ale úplně novodobý byl výraz té tváře unavené, nesoucí sledy hlubokých a složitých zkušeností duševních a snad i fyzických. Opravdu Alžběta dnes po prvé objevila se na novo ve společnosti, po dlouhé době uzavřenosti, za níž krátké štěstí a dvojitá bolest mateřství, která nadějí jejím přinesla mrtvý plod, neživé dítě, zlámaly její srdce a do posledního zbytku podkopaly útlé zdraví, které vždy působilo starost těm, kdo ji milovali.

A milována byla opravdu. Nejen muž, zbožňující ji, nýbrž skoro každý, komu se událo sblížit se s ní a kdo byl sám obdařen hlubším duchem nebo srdcem, vycífoval do jisté míry kouzlo této ženy, přes to, že byla tak nesdílná, tak zamlklá a skromná.

Alžběta i dnes málo se účastnila rozmluvy. Nikterak ne proto, že by jí bylo obtížné udržeti se při diskusi, přecházející s předmětu na předmět a zároveň

skvělé a nevšední, jakými byli i lidé, mezi nimiž se pohybovala. Alžběta, ač nebyla hluboko vzdělána, zázračnou intuicí vyplňovala mezery a udivovala svou duševní svérázností. Jsouc vždy jemná a hluboká, byla jako zahrada uzamčená, pramen zakrytý — chtějíc spíše, aby se domýšleli jejích tajných hodnot. Teprve láska člověka geniálního dokonala ten krásný div v její duši. Jako řěavý uhel otevřela jí oči a ústa. Jako po zlatých schodech vstoupila na výšiny, kde on přebýval. Nabyla tajemství tvůrčího slova. Když promlouvala ve chvílích neobyčejného oživení, ze slov jejích snuly se melodie a vykvétaly obrazy. V té době Rossetti dobýval úspěchů. Drali se o něj jak o umělce, tak o člověka. Žena jeho mohla se skvíti na parketách salonů jako zjev dvojnásob neobvyklý. Stranila se všeho. Jen muž a neveliká družina vybraných přátel znali ony chvíle, kdy, jako Primavera, štědrou dlaní rozsévala květy kolem sebe, jako setbu bohatou, dešť rosný a plodný, a zdálo se při tom, že toho nedbá a vůbec o tom neví. Ale jak unášejícím bylo to vnitřní gesto umělkyně z boží milosti, tak nepředvídaná byla její dlouhá umlknutí, její zatmění, ustupování z jeviště, odtržení od všeho, co ji obklopovalo. Tehdy pozornému oku stávala se jakousi bytostí docela neskutečnou, Psychou poutnicí po stezkách života, jakými ony nebyly.

V značné míře přičítáno to jejímu stavu fyzickému. Slábla víc a více, trpěla nespavostí a začala nadužívat narkotik, aby uspala zmučeného ducha i tělo.

Dnes, zdálo se, že má svůj dobrý den. Za příchyl-
nost, která vlnami k ní proudila se všech stran — ač
unavená a mlčící — vděčila se šířením zvláštního o-
vzduší, které zrodivši se z jejího úsměvu splývalo v
duše vlnami klidu.

Sotva se octli v užším kroužku, John Ruskin pro-
něsl přípitek na počest ženy, která vládne klíči Sesamu
a zahradou liliovou:

„ — Buďte vždy královnami, královnami svým snou-
bencům, svým mužům a svým synům — královnami,
ovanutými vyšším tajemstvím, světu, který je níže vás,
který se kloní a vždy se bude skláněti před věncem
myrtovým a žezlem ženy neposkvrněné.“

K jeho pokynu, jakoby na doplnění holdu slov,
podali Alžbětě vzácnost: bílý lotos, přivezený z Indie,
vykvetlý ze spletených kořenů, ponořených v ploché
misce skleněné, naplněné vodou.

Poděkovala a zahleděvši se v ten symbol čistoty
a moudrosti, upadala, zdálo se, v jakýsi stav somnam-
bulický. Nechali ji tak a rozmluva mužů obrátila se do
svých kolejí.

Jeden z účastníků, básník Swinburne, toho večera
neodvracel skoro očí od ní, jako by ho loučily s tou že-
nou jakési tajemné pásky, minulosti či budoucnosti.

Ta bytost útlého těla, čarovné tváře, labutí linie
postavy, vtulená do rohu křesla, která, zdálo se, zapo-
mínala, kde jest, bloudila mimo čas a prostor — jevila
se mu jako cosi neuvěřitelného, cosi prchavého a pří-

zračného. Bylo to zosobnění mysteria. Zdálo se, že tělo zaniká proti zjevu duše mocné a záhadné, rozvíjející se skrytě mimo všechny vlivy vnější.

Tragika hluboká byla v sladkém sklonění ramen, v její úplné bezbrannosti proti lidem nebo osudu, v kouzlu ženskosti, zářícím z každého jejího pohybu vlnivého a rytmického, plného onoho vděku, který je výrazem vzdání a zároveň vyvinutím, uklouznutím z náručí, v které právě vplynula jak vlna.

— Žena je snem mužovým... — řekl bezděčně polohlasně.

— Co pravíš? — otázal se Rossetti s jistou roztržitostí.

Ač miloval bez míry, právě z toho důvodu podléhal jistě slepotě k věcem nejbližším, což mu dovoľovalo prodlužovati jeho štěstí. Odporoval také živě slovům přítelovým.

— Ne! Žena milovaná — je nejčarovnějším zjevem, splněním a především klidem a jistotou.

— Jistotou... čeho? — otázala se, jako by se probouzela, Alžběta.

— Dogmatu o neposkvrnění... — odpověděl obraceje na ni hluboký pohled.

Sklopila oči, jako by ucítila, že se jí dotklo něco odporného — a do konce večera nepromluvila již ani slova. — Rossetti vrátil se k přervané rozmluvě. Mluvílo se o díle Poeově, o mystické Lygeii, upíru lásky záhrobní. Vtělila se v podstatu žijící milenky, kterou opanovala

a zabila, prosvítávajíc pak jejím tělem jako plamen sklem svítlny.

Kdosi vyslovil názor dosti originální, že takovým způsobem možná ti, kdo odešli, nesplnivše nějak cíle svého života, opanují tělo i duši žijících. Někdo jiný rozvinul to ještě důmyslněji. Bytost nevšední, tělem či srdcem, které nebylo souzeno vyžítí se, působíc přímo na ducha, může se státi uměleckým výtvozem malířovým nebo básnickovým a odtud teprve silou sugesce působiti tak na duši muže neb ženy, spojených té chvíle poutem lásky, že viditelně vtěluje se v podobu nové bytosti. Bylo by to jedno z tajemství reinkarnace, dodávajících umění stejně jako lásce významu výkonu náboženského.

Alžběta cítila se unavena a prosila muže, aby ji odvezl domů. Rossetti, zaujat jsa diskusí, která zabočila na půdu mysticismu, řekl přátelům, že se ještě vrátí.

Vyšli na ulici, třpytící se mrazem. Vsedli do saní a pod rozhvězděným nebem jeli zasněženými tichými ulicemi. Zář svítlen zdála se mdlou a mizivou proti skvělému rozjiskření nebeských souhvězdí, kroužících v hlubinách černého lazuru.

Saně se zastavily před branou zahrady, obklopující vilu, v níž bydlili. Stojíc u dvířek v chladné záři hvězd a odrážejíc se od pozadí mrazivého vzduchu jako od desky hlazené oceli, Alžběta rozloučivši se s mužem, obrátila ještě hlavu, vychylující se z límce z černé lištiny, a pohlédla na něj dlouze.

Přijal v duši ten pohled — jediný svou hloubkou a výrazem — a vzal jej s sebou pro život jako zaniklou hvězdu.

* * *

Šedé stěny, šedě lakované pruty mříží, lahodné vězení, dům léčebný.

Nešťastník, uříznutý s provazu, na nějž se pověsil oné noci, nemoha snést pohledu na dar opět odňatý; rukopis, vypletený z vlasů nebožčiny, jež sám uložil mezi ty hedvábné prameny, nadzdvihnuv zlehka její hlavu, jejíž tíha drahá odtiskla se na závitku slabým vhloubením — ležel nehnutě na bílé posteli, ovládnut jsa úplnou skleslostí všech sil.

Jako by svět byl zapadl v poušť jeho hlavy s prořídlými vlasy a zapadlými víčky, která po několik neděl chýlila se v blouznění nervové horečky a připomínala nyní hlavu umrlčí. Zhublé ruce a dlaň, sevřená v pěst a tak slabá, potažená koží barvy i lesku slonoviny, protínaná několika fialovými žilkami, bez vlády spočívaly na pokrývce. Obraz člověka — hle, co zůstalo ze šťastného milence a velikého umělce.

Za bledého, bezslunečného odpoledne tiše se otevřely dveře této cely, jakoby mnišské, a na prahu stanuli Morris a Swinburne. Swinburne držel v ruce knihu, vázanou v bílý pergamen. I on se změnil. Děje oné noci nesmazatelně byly vepsány v brázdy jeho čela, ve výraze očí, ustupujících v hlubinu víček napolo přimknutých, v stisknutých krásných rtech.

Chorý spatřil je, v křečovitém stažení svalů odrážel se odpor, vším úsilím vysíleného těla pohnul se na loži a odvrátil se k stěně.

Oba páni pohlédli na sebe smutně, načež Swinburne odhodlaně přistoupil k lůžku a přinesenou knihu položil opatrně na pokrývku vedle jeho rukou. Hned pak tiše vyšli a zavřeli dveře za sebou.

Krátký prosincový den, který hasne již okolo třetí hodiny, a tma začala se vznášeti dovnitř na neslyšných perutích. Ošetřovatelka rozžehla nad hlavou nemocného malou lampičku a opustila pokoj. Stříbřité lahodné světlo naplnilo prostor.

Ležící člověk zvolna otevřel oči, obraceje pohled vysoko na protější holou stěnu, jako by na pokrývce leželo cosi obludného, čemuž za každou cenu bylo třeba se vyhnouti. Náhle oči jeho, jakoby postřelené, sletěly s vysoka a jako ranění ptáci padly na knihu, bělající se na pokrývce — prsty jeho vyhublé natáhly se a stiskly se kolem ní vší silou, jaká jim ještě zůstala. Ale tím se to skončilo. Ležel a oddychoval těžce. A znova jako perem vymrštěný zdvihl se na lůžku — přitáhl, přiblížil knihu k očím, otevřel.

Na prvním listě, nachovým tiskem, upoutal oči nápis: Dům života.

Rossetti upadl zpět na podušku. Očím jeho vrácena byla milost slz, žár rozkošný i bolestný naplnil jeho žíly místo ledovitého jíní, které je rozpínalo bodavým mrazením.

Paměť se vrátila, živá a přesná, jako nikdy, mozkiem táhly chorovody obrazů, o srdce bily vlny vzrušení.

Ožila nejprve ona chvíle z doby před sedmi lety, kdy se vrátil okolo páté z rána a v náladě klidné vstupoval po špičkách do ložnice.

Modravý polosvit ji naplňoval jako vždy, ani pa-prsek svítání ještě nepadal na tabule okenní. Nechtěje buditi ubohé, pro niž sen byl jediným posilněním, chtěl na ni jen popatřiti, polahoditi zraku. Krev vstoupila mu do hlavy, když ji zdálky uviděl v poloze nedbalé, vyzývající rozkoš. Obě její ruce roztažené s dlaněmi otevřenými a zvrácenými ven jako na soše „Naší paní, milosti plné“. Miloval ty dlaně čisté a prohloubené, lehce zarůžovělé lástury perlové — a zatoužil vypíti z nich rosu motýlího polibku.

— Nezbuď se ... — zašeptal prosebně a poklekl u lůžka, přibližuje ústa malíčku. Ledový chlad zamrazil ho na rtech. Vyskočil, jako by ho bodl, a nachýlil se nad ložem s oněmělým výkřikem v prsou.

Teprve nyní upozoroval, že rozkošná pósa je křečí smrteľnou, že z pod nezavřených víček hledí na něj ztuhlé zřítelnice — pochopil, že unesena mu jest Persefona!

Nad ději té noci rozestřelo se tajemství nikdy nevysvětlené. Hledala-li žena, utrpeními zmořená, v narkotiku jediné utišení rozrývací bolesti, a roztržitou rukou měříc kapky, překročila dávku — či byl to čin vědomý? Vždy skrytá a uzavřená, dávajíc spíše odha-

dovati své city, než je zjevovala, a jejichž podzemní proud byl přece tak hluboký a dravý, zdálo se, že má nesčetné množství masek, za nimiž pravdivá tvář její duše zůstávala snad hádankou jí samé. Či to mrtvé dítko její, o němž od bolestného toho dne nemluvila nikdy, jakýmsi pokynem nevýslovným přitáhlo ji za sebou? Nebo nějaký cit živící zhasl v jejích prsou, rozhrnula se jakási záclona, za níž se odkryly neobsáhlé obzory? Či naopak zrodila se v ní tesknota nebo vášeň neznámá, které nemohla snést? Všecko mohlo býti nebo nebýti — vše zůstávalo nejisté, hluboké, pohyblivé jako povrch třesaviska a drtící jako zvolné mučení.

K fysickému téměř záchvatu zoufalosti milencovy, k chorobné obrazotvornosti umělcově, k utrpení člověka, jenž duší přirostl k duši s vnímavostí povahy přecitlivělé a upřímné, připojil se celý řetěz pochyb, pátrání a výčitek svědomí, který spoutal jeho vůli, energii, sílu a mysl.

V několika měsících, jsa sám a sám se svým neštěstím, Rossetti klesl téměř na dno. Boží zákon zapomenutí způsobil, že přitichl časem onen hárající plamen v prsou umělcových, ale jed vssál se již v krev. Pohasl nejživější bol, jako plamen hranice, krvavé uhlé pokryly se popelem, ale hned se ukázalo, že nic nelze nalézt znova. Přišla chvíle, že umělec zatoužil vrátiti se k svému umění, jako k nejsilnější narkose. Ale hned poznal, že rez prožrala tkáň svalů a mozku, že umělecká tvorba, která se ovíjela kolem její postavy,

je spolu uzamčena pod černou akací a deskou úbělovou, kde démon smrti celuje v ústa vtělenou lásku.

Vůči několika přátelům, jejichž péči jedině vděčil za to, že ten život dvojnásobného ubožáka, na kterého svět již naprosto zapomněl, vlekl ještě den ze dne, uklouzlo mu jednou vyznání, že nejlepší část jeho duše, dílo jeho, v které uzavřel nejmocnější záblesky genia, spočívá zavinuto, opletено vlasy v hrobě nebožčiny, jako by srostlé s její bytostí.

Dorozuměli se pohledem nad jeho hlavou a v jejich myslích, skrz naskrz uměleckých, obdařených však mimo to plamennou energií, dovolující jim provést v konkrétních podobách sny své duše, na rozdíl od tohoto bezbranného jako dítě genia, v jedné chvíli rýsovalo a upevnilo se rozhodnutí: vrátiti světu arcidílo.

Od té doby všechno bylo otázkou času. Člověk, kterému pocit nadlidské a nesmyslné křivdy zmátl hranice zla a dobra způsobem chaotickým, neměl síly odporovati. Čin, představený s chladným rozumováním omámil jeho nervy skrytou svou hrůzou.

Přinesou mu zvěst o ní... Mrtvá mu pošle své poselství... snad je najde napsané na věrném listě.

Jednou večer, v polovědomí, vyslovil osudné: ano! a po několika dnech za chmurné noci listopadové očekával splnění svého: Staniž se!

A Theseus a Peisistratos, dva neohrožení druhové, sestoupili do Erebu, aby na světlo vyvedli paní podsvětí. Jeden z nich tam již zůstane jako výkupné...

Ne! To on sám, Orfeus jde, vlečen jsa lkáním své duše, písňě své, pohřbené v temnu a plísni hrobu... Lká píseň, krvácí, že poslal ji od sebe a pohřbil živou...

Uzamkl se v svatební té komnatě, kde vše zůstalo nepohnuté a jen sežloutlo a sšedlo, jako stín věcí kdysi živých. Vnitřky bytů a nábytek mají též svou duši.

Schoulen jsa jako pes v nejtemnějším koutě, chvěl se na celém těle, zahleděv se v prázdnou alkovnu, v jejímž pozadí, jako kdysi, viselo zrcadlo na bílých šnůrách, které samojediné znalo odražené v hloubce tajemství těl a duší, splétajících se v hádanku nejvyššího štěstí. Vedle na křesle ležel ještě šat, jež měla naposled, mystický šat, protkaný zlatem jak měsíčními paprsky.

Čím bez ní zrcadlo? — Šeď slepá jen,
když rybník tváře luny nevidí.
Šat její bez ní? — Mrak jen zmítaný
a prázdný, lunou když je opuštěn.
A stezky její bez ní? — Noc — kde den
měl vládnout — pustá. — Podušky, kde jí
již není? — Chlad, jenž nedbá nocí, dní,
a slzy, ach! — že minul lásky sen.

Hodinu od hodiny očekávání stávalo se strašnějším. Cítil, že vlas za vlasem na hlavě mu šediví.

K ránu kdosi vstoupil do pokoje. Byl přesvědčen, že to vchází žalobce. Byl to Swinburne, sám jediný, nesoucí na masce svého obličejě děje strašlivého příběhu, jako obraz vyleptaný kyselinou na tvrdé mědi. Ztrnule jako přízrak, bledý jako mrtvola šel odměře-

ným krokem a položil na stůl závitky rukopisů, proniklých divnou, hrobovou vůní, načež se obrátil a vyšel beze slova.

Když ráno sluha, znepokojen byv nepřítomností Rossettiho, hledal ho marně po všem domě a nakonec odvážil se vejít do komnaty, vždy uzamčené, našel ho ležícího bez smyslů vedle lůžka, s kusem bílého provazce na krku, jaký, přetržen, visel tam, kde bývalo zrcadlo. Vedle leželo na podlaze zrcadlo rozbité.

Probudil se tu v této kobce kajícíkově. A nyní měl nakonec v ruce to jablko granátové, utržené se stromu poznání dobra i zla. Viděl, že podoba zevnější byla tu dokonale krásná ve své velké prostotě. A když se rozevřely listy s tichým šelestem, zrak padl na velké, čisté litery, objevující smyslem svým tajemství ducha napolo-zapomenutá a nejmocnější vzrušení srdce. To bylo jeho dílo, dítko jeho mozku a krve. Četl je, hltal, a když obrátil poslední list, vzkřísila se před ním jeho síla umrlá a v skrání bil var geniální moci. Cítil se obrozeným v podstatě své bytosti.

Na štěstí nevěděl, co učinil. Neznal ceny, za kterou se vrátil genius jeho. Nejstrašnějšího byl ušetřen. Vždyť i to, co zažil, málem neobrátilo ho v prach.

Věděl jen, že vrátil-li se s onoho břehu, neděje se to bez hlubší příčiny. Patrně má ještě cosi vykonati, cosi největšího, co vykoupí jej i jeho čin. Pak dostane se mu milosti osvobození konečného, uslyší hlas vnitřní, který mu řekne: Odejdi v pokoji!

A odejde pak v elysijské ticho, aby hlavu ověčenou černým vavřínem položil na vonící fialkami lůno Persefonino.

Minula noc bezesná a šeré svítání prosincové našlo ho spočívajícího na znaku s knihou přitulenou oběma rukama k prsům.

Když východ nasýtil se světlem a udeřil vlnou barvitého jasu v smutná, zamřížovaná okna cely, člověk pozdvihl se napolo na lůžku a opřen jsa o vyhublé ruce, vším tělem obrátil se k oknu. Po prvé od sedmi let zatoužil spatřiti východ slunce. Náhodou spatřil se skupení mraků a světél, které mu zatáhlo dech v prsou.

Na nebi bledě-lazurovém lehké obrysy prchajících šedých mraků utvořily jakoby ideální kresbu k „Ráji“ Dantovu. Roje andělů nadpřirozené velikosti o pěřistých perutích, s rukama zdviženýma, rychlýma nohama, v šatech perlových, lehkých, vlajících, s kadeřemi bohatými, poletujícími s mlhou, se zlatově-růžovými okraji poloprofilů a odhalených ramen. Níže na okraji obzoru seledinová rozcestí a rozlohy, jako poušť zalitá chladným světlem, odkud všichni ti duchové vyletěli — v prostor.

V duši umělcově odkryl se poslední list božské komedie jeho života.

*
*
*

„Dům života“ stal se domem zlatým, stal se Sesamem, který otevřel své veřeje před umělcem, vrace-

jícím se věru z pekla. Skrání jeho ovinula legenda — sláva, úspěch, společnost, ženy obklopile ho kolem sirén.

Novověký Dante poddal se měnivým choutkám osudu způsobem neočekávaným, celkem lhostejný a neodolatelně podmaňující. Zajímavý a bezvadný, v černém fraku, který uplatňoval jeho urostlou postavu a jeho bezvadné pohyby, pohyboval se po hladkých parketách salonů, snášeje blahovolně vše, co přinášela moda, artism a úspěch.

V jeho bytosti nastalo zvláštní rozdvojení. Elegantní gentleman a uznaný mistr, s nedbalou jistotou pohybující se ve všech poměrech společenských, jimž v nejlepších svých dobách co možná se vyhýbal, dnes ponořoval se bez odporu ve vír zábav a kratochvílí, jako by v tom moři světskosti sbíral síly životní, ztrávené v samotě a odříkání.

Zdalo se, že úmyslně v úžas uváděl a rozčarovával dávné své přátele a ze lži vinil otřásající nálady, které jako dým spalovaných nejdražších narkotik plynuly z listů jeho knihy. Byla v tom jakási uražená stydlivost duše, jejíž rány nejhlubší byly odhaleny a vrženy na trh, na tržiště marností. Byla to jakási msta zvrácená a neuvědomělá za slávu, nehodnou, aby zaplatila cenu citů, z nichž dílo povstalo, a za potlesk rukou lhostejných.

Ve věci samé, po neuvědomělých drahách vrátila se mu ztracená, mystická víra, že zbudí svou mrtvou.

Cítil nezvratně, že v jeho moci jedině jest, aby jako svatý rytíř v plné zbroji vysvobodil z moci smrti princeznu Aju — tak on rozdrtil ledové stigma polibku démonova.

Chladného toho šílenství ostatně nevytušil nikdo.

Vědělo se jen, že byly dni a týdny, kdy zajímavý mistr mizel z víru světa; vracel se však v něj stále, vždy stejný a stejně vítaný.

Po několika měsících, jednoho dne za ranné vesny, Rossetti pozval Swinburna, aby navštívil jeho pracovnu na okraji města.

Jeli v odkrytém povoze. Budova, v jejímž nitru umístěna byla pracovna, byla podivně ponurá, o čtyřech šerých, holých stěnách, pokrytá plochou střechou z olova a skla, a stála uprostřed čtverce zahrady, obklopené vysokou zdí, v jejímž okruhu rostly veliké stromy a divoké, zanedbané trávníky.

Nízké a ploché stavení bez oken připomínalo bezděky ohromný sarkofág a Swinburne pocítil zvláštní pronikavé zamrazení, které nemělo nic s pocitem skutečného strachu.

Rossetti otevřel malá dvířka a vpustil hosta dovnitř. Když zamkl za sebou dveře a pohlédl v tvář přítelovu, viděl, že je šedá jako popél. Byl na ni týž výraz, jako když mu přinášel rukopis.

Nepodivil se nikterak, nýbrž s pocitem upřímným, bratrským tiskl mu dlaň. Pohled, jímž na něj patří, je shovívavý a vševědoucí. Pak dívali se oba již na obraz.

Tu ji mají znova před sebou — čarodějku zapomenutou. Zdvížen byl nad ní bílý příkrov, plný sněžných květů, které vykvetly ze smrti. Druhá maska smrti zdvižena byla před očima Dantovými a jeho tajemného druha, který se ukázal býti bohem lásky, starověkým Erosem, podobným andělu Zvěstování, jak jej pojali mistři florenčtí. Dante, prošeď všemi pekly, blíží se k cíli své pouti: — jejímu lůžku. Nadlidská mourost a klid na jeho čele a přece pokorná úcta a bolestné, lidské vzrušení v rozesnění jeho rysů.

Na vlně světlých vlasů znova spočívá její hlava, táž, která zhašena byla jako zlatý plamen svíce. Toť ona — probouzející se... — a jakým zaklínáním?

Spící královna ožívá pod žárem druhého polibku, ale není to polibek Dantův. Jiná ještě tajemství, neznámá těm, kdo za živa neprošli peklem, byla vyslovena na tomto božském plátně. Aby dobytó bylo vítězství nad smrtí, třeba bylo zkrušiti osobitost a její sobectví... Jiný — v podobě boha lásky — celuje její ústa zbledlá, aby ji tím přivolal v život a tak oddal tomu, jež vedl za sebou a který otevře jí další dráhu neskončených přeměn...

„A duch a nevěsta praví: „Přijď!“ A kdo prahne, nechť přijde, a kdo chce, nechť bere vodu života darem.“

Z polštiny přeložil J. Skalický.

DANTE GABRIEL ROSSETTI

Z »DOMU ŽIVOTA«

Přeložil

Jaroslav Skalický

LÁSKA TRŮNÍCÍ.

Ty moci vše, jichž vděky srdce cítí,
jsem zřel; zrak Naděje a vznešenou
tvář Pravdy, Slávu, jejíž křídla dmou
a popel minulosti v plamen nítí
a plaší Zapomnění; Mládí — svítí
vlas zlatý, uvázlý, mu s ramenou,
když kdos je jímá v sladkou náruč svou,
a Život — vine Smrti věnec z kvítí.

Trůn lásky nebyl tam, však v výšinách,
kde není vítání ni rozloučení,
v těch síních tichých, nezřených ni v snách;
ač Pravda tuší, Naděj předvídá
tu Lásku, bez níž Sláva ničím není,
již Mládí cenu, Život půvab má.

SVATEBNÍ ZROZENÍ.

Jak touha, dlouho temná, vzplá, když zří
své dítko matka, nově zrozené,
tak úsměv zářil z očí paní mé,
když lásku poznala, jež byla v ní.
S ní zrozená, ta láska, žiznivý
a lačný tvor, to dítko ukryté
jí v srdci rostlo, až pak v chvíli té
hlas zvolal, přerval pouta zrození.

Lne k tváři tvář, a křídly stíní nás
tu Láska vzrostlá, hájem chodíc, k snění
nám lože teplou rukou prostírá:
a bude, pět, až duše naše zas
se zrodí z ní, když v smrti zasnoubení
nám záře jejích vlasů světlem vzplá.

ODKAZ LÁSKY.

Ty srdci mému lásky odkazem
své srdce dáváš, jejím ohněm plá,
kdy lásky hodina je vzrušená;
a cítím, na blízku když tobě jsem,
že dech tvůj v jejím chrámě kadidlem;
tys mlčky vyznala ji, poslušná,
svůj život s mým jsi spojila — „Jsem tvá,
tys jedno se mnou!“ děláš chvějným rtem.

Ó, jakou něžnost tvá mi odměnou
a lásce slávou jest, když po schodech
jdeš hluboko, až na ten temný břeh
vod rmutných, které krajem vzdechů jdou,
a ducha mého, jenž byl v okovech,
tvé oči k duši tvé mi povznesou!

NADĚJE SRDCE.

Kde slovo klíč, jímž bych si otevřel
vchod skrytý, hloubku lásky neschůdnou,
jímž se mi vlny písňe rozevrou
jak moře, jímž kdys prošel Izrael?
Hle, chudým veršem povědět bych chtěl,
od Tvého těla jak jsem duši Tvou
a Tebe od sebe a lásku svou
od Boha rozeznávat neuměl.

A jménem Božím, jménem lásky, tvým
mi jedno vřelé srdce důkaz dá,
jak věci všechny srdcím ostatním,
tak něžný jako jitra první žár,
tak prudký, jak když v nitru náhle vzplá,
když jaro vzhází, obraz zašlých jar.

POLIBEK.

Nechť smrtí zvolnou ztlívají a mrou
mé smysly; nechť mě zchvátí osud zlý,
přec tělo mé té pocty nezbaví
ni šatu svatebního duši mou.

Neb rty mé paní hudbou souzvučnou
se chvěly na mých v sladkém spojení,
jak po něm Orfeus toužil, poslední
když písní vyvádil tvář unylou.

Když dotkla se mne, dítětem jsem byl,
a mužem, když jsem v náruči ji svíral,
a duchem, její duch když ve mne zíral,
a bohem, když žár krve roznítil
náš dech, až žáry lásky závodily
a ohněm v ohni, touhou v božství byly.

NEJVYŠŠÍ VZDÁNÍ.

Když polem spánku láskou posetým
jdou lásky duchové, mou paní vidí;
a hloubka hloubku volá; nikdo z lidí
však nespátruje ji, jen já ji zřím.
To blaho vzdálené, pak blízké, mým
jest nakonec. Když osud, jenž vše řídí,
žeň chvíle svaté, vytoužené klidí,
pláč lásky hrdé v duchu slyšet mním.

Tak dlouhou touhu první dotek vzňal
té ruky, jež mne vroucně objímá;
mou hrud proud vlasů nyní pokrývá,
kde kadeř jen jsem kdysi ukrýval,
a na srdci, jímž chvěl kdys touhy žal,
mi královna má kleslá spočívá.

MILOVNICE LÁSKY.

Jsou, jimž se líbí Lásky zdobný pás
a zlaté šípy, které metá hravě
a mdle zas odvrhuje pohrdavě;
zní jiným libě její loutny hlas
jak stříbrozvuká chvála jejich kras;
ty chválí, že je slepá, jiným milá
ta křídla na nichž přišla, včera byla, —
dnes děkuji, že odletěla zas.

Jen srdce Lásky milo paní mé :
a proto pro tebe, má paní, je tu
to loubí z nevidaných stromů, květů;
tu klečí hledíc lačně v oči tvé,
jichž šedý svit se v stínu vlasů skví,
tvým rtem svou nesmrtelnost zpečetí.

VÁŠEŇ A ZBOŽŇOVÁNÍ.

K nám v samotu jde anděl ohnivý
a vede bílého, jenž harfu má ;
dí: „Zde jsem hudecem jediným jen já ;
nechť cizí harfeník se odklidí:
má píseň milencům jen sladce zní!“
Dím: „V tón, jímž zní tvá hoboje vášnivá,
mé paní tklivě harfa zaznívá,
jí zdá se souzvuk čistý, hluboký.“

„Tys vášeň lásky,“ praví mu má paní,
„on zbožnou úctou: oba jste mi dáni.
Tvá mocná hudba slunným mořem spěje ;
leč v háji, kde se rmutná voda chvěje,
kde bledá luna světlem jediným,
tu harfa ovládá mne zvukem svým.“

PODOBIZNA.

O Lásko, vládkyně ty laskavá!
Mé paní obraz, mnou tu tvořený,
nechť její chválu hlásá, nechť se skví
v něm vše, co nitro její ukrývá:
nechť ten, kdo za ten jas, jímž něžně plá
jí zrak, za úsměv sladce zvlněný
chce v krásu její proniknout, nechť zří
až v hloubku nebe, jež v své duši má.

Hle, skončeno! Nad hrdlem trůní řet,
v němž slov a polibků ji utkvěl sled,
zrak vzpomíná a tuší, záře temně.
Tvář její jejím oltářem se stala.
A každý vždy, (ten dar mi Láska dala!)
kdo chce ji spatřit, musí přijít ke mně.

MILOSTNÝ DOPIS.

Svou rukou hrála, vlasy zastínila
tě, něžný lístku, nízko skloněná,
když v rovných řádků čern, již bělost tvá
tak zkrásněla, své vřelé srdce vlila;
tep jeho, její dech tvá stránka bílá
má v sobě — kéž tvá tichá píseň dá
mi v duši zřít, s níž ladně splývat zdá
se ret a zrak jak píseň lásky milá.

Byl bych ji viděl rád, když v zamyšlení
hrud k listu přitiskla a tajemství,
jež v srdci chová, v srdce její zřela,
a duše její zhlédla mou, když v snění
zrak zdvihla, náhlý souzvuk vnukl ji
ta slova lásky líbezná a vřelá.

SRDCE.

Jsi někdy víc než sama sebou jen,
všech věcí jsoucích smysl ukrýváš;
div úchvatný, ty z dálky tušit dáš
ten božský, tichý slunovratu den;
v tvých klidných rtech tón hudby ztělesněn,
svým okem brány duše otvíráš,
žár její věštíš; — srdcem všeho zdáš
se života, jenž set byl, pokosen.

Tak láska jest — a láska jméno tvé.
Bůh lásky rukou tvou ty mraky trhá,
jež shrnula lstná noc, a v hloub ji vrhá;
tvé oči nad ně staví zářivé;
a s úsměvem, jak rukavičku, květ,
on za tvé srdce v zástavu dá svět.

KALNÉ ZRCADLO.

Sám ani neznám všechnu lásku svou :
jak zbádat ji, když změřit neschopen
jsem včerejškem, co zítřejší dá den ?
Smrt, zrození, vše temné věci jsou
jak okna, jimiž vlny mořské řvou;
zda ohluší mne, oslepí proud pěn ?
Jak lásku, přední voj, jenž postaven
byl věčností, mé smysly proniknou ?

Hle, Lásce, paní všeho, čím jsem já ?
Jak škeble šumná v písku sebraná —
jak srdce plamének, jež v ruce skrývá.
Však tvýma očima mě k sobě vzývá,
sil prvotných v nich cítím dotek jasný,
jež chápat může každý život časný.

SVĚTLO V KOBCE.

Jak rád bych někdy v tobě našel kaz,
bych miloval tě přes to — všemócná
však Láska, chtějíc tvou slávu, nehodlá
ni kousek ujmout z plnosti tvých krás!
Když v kobku srdce padá mi tvůj jas,
tu ještě nehodnějším všem se zdá, —
v něm ještě skvělejší jest krása tvá,
jak v čediči když září chrysopras.

Leč necouvnu; zde, kde má Láska chrám,
zde v její tváře jasném světle sám
šperk skvoucí srdce tvého postavím
v tu temnou síň, v níž shlíží svitem svým:
mé srdce, hle, tvé slávě na počest
tu hrdě ukáže, jak chudé jest.

MĚSÍC LÁSKY.

„Když mrtvá tvář ta v hloubi dávných let,
jež kdys vším životem tvých let ti byla,
je sotva s to, by na tvou duši lila
proud slz — vln paměti jen chabý sled —
jak můžeš v oči její pohledět,
jež těší srdce tvé, by nezjevila
se lásky útěcha v nich kouzlem milá,
jež věrnost pohřbenou ti volá zpět?“

„Ach, láska soucitná, soucíte lásky vroucí!
Viš dobře, že z těch očí obou zní
mi hlas jak zvonu tvého zvuk mě zvoucí.
Zda neukáže změny nejvyšší
v nich Smrt, v nichž měsíc lásky uvidím,
jenž k lásce vede duši světlem svým?“

ZVĚST ZÍTRKA.

„Ty duchu“, děl jsem, „Dnes je jméno tvé? —
Včerejška synu s tváří škaredou! —
Zda tváře Zítrka ještě bledší jsou?“
A ticho rychle dí: „Od chvíle tě
jsou děti naše smutné, šedivé,
a každé napřed hlásá chudost svou,
jak zvadlý list pod větví květnatou,
jak noční mraky zrána prchavé.“

„Ó země, matko kleteb,“ zvolal jsem,
„v své lůno přijmi mne!“ Však ohlasem
tu chvějným ticho dí: „Hle, Láska kyne
tvé paní, by tě jednou pozdravila —
a po druhé — zář slunce v život vlila;
a po třetí — hle, smrti stín již hynel!“

SMRTÍ K LÁSCĚ.

Jak těžké mraky kolem luny jdou,
když zimní vítr duje ve stromech, —
jak různotvárné proudy bijí v břeh
v noc bouřlivou, — jak děs, v němž ozvěnou
zní praskot ohně, vlny mořské řvou, —
tak v zrcadle, jež zakalil náš dech,
zří srdce Smrt v divokých obrazech,
dav stínů, jež kol věčnosti se stróu.

Leč líbezněji než proud řeky plyne,
než hejno holubů se vzduchem vine,
moc jedna stínem smrti proniká.
Nechť dům měl anděly kdy hosty svými,
přec neměl hostí s křídly ohnivými
jak srdce, ty, v němž Láska vládu má.

SFÉRA DUŠE.

Jak luna, královna, jest uvězněna
v tvrz mraků přikrou, památná jak plá
ta hranice, v níž slunce skonává, —
či duše nezřela to roztoužena?
Kdo klidu nehledal, když oživena
se přízračnými zjevy, zvuky zdá
v noc bezesnou říš stínů tragická?
Hle, sféra duše zjevy naplněna!

Kdo ví? Jsou věštbou zlaté budoucnosti,
těch hodin, které křídlem růžovým
se vznášejí před chvílí tajemnou,
kdy láska nemá otázek — či jsou
snad leskem nakupené minulosti,
jež zní a vzplane lidem tonoucím?

POLIBEK MICHELANGELOV.

Když Michelangelo již starcem byl,
a zmořen prací vzpomněl v jeden den
všech strastí, jimž byl život vydán v plen,
bol nejkrutější druhu vyslovil: —
Když v něžné úctě hoře láskou nyl
nad mroucí Vittorii nakloněn,
že choti ducha, paní, ruku jen —
ne čelo, tvář své musy políbil.

Ó Buonarotti, — řídils ohnivý
vůz umění! — když duše dojde cíle,
jenž těžce dobyt byl, žeň chudou mívá;
ač hluboko v ní němé touhy tkví,
zisk skrovný chtěla. Nedbej však té chvíle!
Co pro ni Smrt a pro tebe co skrývá?

Dante Gabriel Rossetti
R U K A A D U Š E

*Rivolsimi in quel lato
Là onde venia la voce
E parvemi una luce
Che lucea quanto stella:
La mia mente era quella.*

(Bonaggiunta Urbiciani 1250)

Ještě dříve, nežli jaké vědomosti malířské pronikly do Florencie, byli již malíři v Luce a v Pise i v Arezzu, kteří se báli Boha a milovali umění. Oni přísní, vážní pracovníci řečtí, kteří nabízeli svá díla v Itálii a učili Vlasy, jak by je napodobili, našli již domácí soupeře, kteří svým uměním překonávali jejich nauky a způsobili pokles jejich křesťanství a jejich *addolorati*, a to ještě mnohem dříve, než se domníváme, že umění vůbec dostihlo Florencie. Prvenství, k němuž se povznesl Cimabue mezi svými vrstevníky a jež mu ještě větší měrou přiznává i dnešní smýšlení, budiž přičteno jednak poměrům, za kterých vystoupil, z části i prazvláštní šťastné sudbě, s kterou se

rodí těch několik málo a pro kterouž není to jèn malicherností pro ty, kdož předcházeli, je-li jich vzpomínáno jako předzvěsti příchozího a jako hlasů, které připravují jeho cestu v poušti. Je to skorem jako výjimkou, že malíři, o kterých mluvím, jsou dneska známi. Zanechali málo a jen skrovně pozornosti věnují lidé věcem, jež pokládají za přešlé. Minulo to, jako onen čas minul — zaprášená stezka, zapadlá v sežloutlém listí, která pouze vedla ke zřídlu.

Přesto však v nejnovější době a za velmi zvláštních poměrů projevily se známky lepšího porozumění. Vzpomínám tu oněch drážďanských triptych a dvou obrazů podoby kříže, jež maloval Chiaro di Messer Bello dell' Erma, ke kterým výmluvnému spisku doktora Aemmstera podařilo se konečně přivábiti studentstvo. Ukázalo se, že v galerii florencké jest od téhož malíře ještě jiné mnohem krásnější a slavnější dílo. Je to ono, o němž pojedná mé vyprávění.

Tento Chiaro dell' Erma byl mladý muž [velmi vznešeného rodu z Arreza, kdež, vnímaje umění tak-kořka sám sebou a hluboce je miluje, od časného dětství snažil se napodobit předměty, jichž poskytovala příroda. Neobyčejná touha po viditelném zpodobení jeho myšlenek sílila v něm s přibývajícimi léty, a to více nežli krev a tělesné svalstvo, až pak zemdlával při západech slunečních a za pohledu na vznešené bytosti. Když se dožil devatenáctého roku,

uslyšel o slavném Giuntu Pisanovi a cíťě dosti podivu a poněkud snad i onoho zášťi, které chová mláďi, pokud se nenaučilo měřiti úspěch časem a příznivou chvílí, umínil si, že vyhledá Pisana a, možno-li, stane se jeho žákem.

Přišed do Pisy oblékl skromný oděv, nechtě, aby jakákoliv jiná věc leđa touha po seznání promluvila z něho k velikému malři. Zanechal svá zavazadla v hostinci a nastoupil pak cestu dlouhými ulicemi, vyptává se mimojdoucích po Giuntově bydlšti. I přihodilo se mu po chvíli, že jeden z měšťanů, pokládaje ho za chudého cizince, vzal jej k sobě domů a občerstviv ho, ukázal mu pak cestu.

Když se dostal s Giuntou do hovoru, řekl mu jen, že je studentem a že mu na ničem ve světě tolik nezáleží jako na tom, aby se stal takovým, jakým je ten, s nímž právě mluví. Byl přijat upřímně a pozorně a poukázán do pracovny slavného umělce. Ale tvary, jež tu spatřil, byly kusé a bez života; i zajásal pojednou, když si byl v duchu řekl: „Já jsem učitelem tohoto člověka.“ Zprvu krev se mu vehnala do tváře, leč ve chvíli byl zase bled a cíťil, jak se třese. Se svým poznáním se však tajil; mluvil s Giuntou jen velmi málo a když se s ním loučil, uctivě mu poděkoval.

Poté umínil si Chiáro, že nejprve dokonale provede některou ze svých myšlenek a ukáže se světu. Ale naučení, kterého se mu nyní dostalo o tom, jaká

troška velikosti postačí k slávě a jak málo postačí usilovati, způsobilo, že ochabl a polevil ve své snaze. Rovněž i Pisa byla větší a nádhernější než Arezzo. A když na svých procházkách spatřil veliké zahrady určené zábavám a krásné ženy přecházející sem i tam a když za večera uslyšel hudbu z městských sadů, podivil se, že posud nepožádal podílu z odkazu oněch let, v které spadalo jeho mládí. A ženy milovaly Chiara, neboť přes všechnu tíži studií byl pěkně urostlý a mužné chůze. Patřice mu v tvář, viděly ji osvícenu jako tvář toho, komu svatozáře věnčí hlavu.

Tak tedy odvrátil se od něho a oddal se životu. Ale jedné noci seděl u vybrané společnosti dám a tu jakýsi pán dal se s ním do řeči o mladém umění, zmiňuje se o Bonaventurovi, kterého viděl v Lucce, dodává, že Giunta Pisano zdá se nyní jeho sokem. Když tohle Chiaro uslyšel, lampy se před ním roztráslly, hudba mu dorážela v uši a neměl již stání. Vstal, ujišťuje, že náhle ochuravěl, a vyšel z toho domu se zuby seskřípenými.

Pustil se nyní do pilné práce. Nevrátil se do Arezza, nýbrž zůstal v Pise, aby nepozbyl ani jediného dne, a žil jenom a jenom sobě. Často s půlnoci vycházel na nejpustší místa, jaká jen našel, sotva pocítuje půdu pod nohama, horoucně zabrán do svých celodenních myšlenek.

Za obydlí vyvolil si dům s výhledem do zahrad na blízku kostela svatého Rocha. Když seděl při práci

a v kostele se sloužilo, mohl naslouchati hudbě varhan a táhlému hukotu zaléhajícího zpěvu. A začasťe, když měl otevřená okna, postřehl i samotný hlas kněze při mši ve chvíli, kdy je ticho po všem kostele. Kromě nástrojů potřebných k umění a několika málo knih byl v Chiarově světnici téměř jediný zmínky hodný předmět: malá, posvěcená, do stříbra vyrytá podoba Marie Panny, před kterou vždy za letního času stávala sklenka s lilií a růží. Bylo to zde a za oněch dnů, když Chiaro maloval své drážďanské obrazy a se vši pravděpodobností i onen, — poněkud méně záslužný, leč dojista jeho — který jest nyní v Mnichově. Pracoval o svých studiích většinou klidně a pravidelně. Začasťe dělával po celý den, jedinkrát neustav, dlouho až do posledního svitu, všecek zardělý a s vlasy rozčuchanými. Ve chvílích, kdy nemohl malovati, sedával po celé hodiny přemýšleje o všem velikém, co světem kdy přešlo, až umdlel roz-toužeností jako ten, kdo upřeně zírá v dráhy hvězd.

Přes tři léta pokračoval v tomto úsilí, až posléz jeho jméno vyslovovali po všem Toskánsku. Když jeho sláva vzrostla, mimo obrazy počal se zabývati i malbou fresek, leč zdá se mi, že z těchto se nám žádné nedochovalo. Říkají o něm, že maloval v Du-omu, a d'Agincourt se domnívá, že náležejí mu částečně fresky, jež původně byly namalovány nad hlavním oltářem kostela v Certose, které však v době, když je prohlížel, byly velmi sešlé. Byly se zdí slou-

pány a uchovány ve sbírkách klášterních. Před výzkumy doktora Aemmstera byly však již, ať jakkoliv, nadobro zničeny.

Chiario byl teď slavným. K zápolu o slávu opásal svá bedra a neustal, pokud jí nedosáhl, a nyní, popadáje dech, poznával, že jeho srdce je stále ještě obtíženo. Léta práce jej opustila a jeho život dosud úpěl v útrapách prvních tužeb.

Vše, co Chiario vykonal během oněch tří let a rovněž i dříve za studií svého ranného mládí, to vše bylo procítěno uctíváním a službou. Byla to smírná obět, kterou přinášel Bohu a vlastní své duši za tvrdou sobeckost svých snah. Pravda, pozemský prach se uchytil na lemu jeho roucha, leč *toto* bylo z nebes, bylo nebeské. Bývaly chvíle, kdy nemyslíl jinak na svou naději než takto: začasť modlitbou vzrušenému se zdálo, že vidí onen den, kdy jeho milovaná, jeho tajemná paní (teď sotva devítiletá, která však, když ji potkal, ozářila jeho duši jako holubička ozářuje Trojici) — právě ona, samo spanilé, svaté Umění italské — s dívčími řadry, s přehlubokýma očima a slunečními paprsky na řasách — míjela v slunci, které nikdy nezapadá, v stinný okruh stromu života, vyhlížena Bohem, jemuž se v ní dobře zalíbilo. Pak snil, že jemu a těm, s nimiž se po svém příchodu spolčil, (byloť ve snu jeho tělo jako po věky mrtvo) je přáno, aby shromáždili se kolem požehnané dívky a klaněli se s ní po všechny věky věkův volajíce: Svatý, Svatý,

Svatý. Tyto věci spatřil svýma duchovníma očima a těmito vidinami se těšil v naději, že se opravdu stanou.

Leč nyní (když hlouběji se zkoumal) právě, jako ve shonu po slávě, neklid pozůstalý i po úspěchu zpravoval ho o tom, že špatně porozuměl hladu svého ducha — tak i nyní, když dobrovolně se vrátil ve zbožnost, uvědomoval si, že tak mnohé z oné úcty, kterou pokládal za pravou, bylo jenom pouhým uctíváním krásy. Poté po několika dnech uplynulých v pochybách Chiaro si řekl: „Mám nyní před sebou svůj život i své úmysly, dám teď svému životu jiný smysl.“

Od té chvíle Chiaro střehl své duše a nepřikládal ruky k jinému dílu, leč k takovému, které by představovalo jakousi mravní velikost, jež by působila v diváka. A počínaje si tak, nevybíral svých námětů ze skutkův a utrpení lidských, nýbrž uchýlil se k chladnému symbolismu a k abstraktní neosobnosti. Lidé se již pak netísnil před jeho obrazy jako dříve. Když jeho práce putovaly mnohými městy na místa svého určení, tu jich již nezdržovaly žádostivých podivu nebo ustrnutí. Ani modlitby ani oběti nebyly jim cestou přinášeny jako dříve jeho Madonnám, jeho Světcům a jeho Svatým Pacholátkům. Zůstali mu jen kritisující ohledávači a ti z nedostatku podstatnější záminky obraceli své sudičské okuláry k loutce nebo k pláštíku. Přesto nebýval již rozrušen, nýbrž byl bledý a tichý při své každodenní práci, ve

všech svých obyčejích i ve svém zevnějšku. Díla, která v tomto čase vyvedl, se ztratila — podle všeho nikoli neprávem. Říká se (a snadno tomu uvěříme), že třeba jeho obrazy byly nyní pracnější než dřívější, přec byly chladné a chabé. Provedení vyznačilo na nich, jak ani jinak býti nemohlo, dosah oné meze, která jim byla vytčena.

A Chiarovo srdce bylo stále ještě obtíženo: ale on zadržoval dech, nikdy neustáváje, (neboť byl polekán) a nechtěl o tom vědět.

Tu se stalo, že oněch dnů byla v Pise veliká sváteční slavnost. Každý zanechal svého zaměstnání a všechny cechy a městské spolky se shromáždily k zábavám a veselí. A byl sotva kdo, jenž by zůstal doma, vyjma paní, které seděly na balkonech mezi otevřenými okny, která dovolovala průvanu, aby províval světnicemi a vzdouval na stolech prostřené ubrusy. A zlatem protkávané látky, na kterých spočívaly lokty paní, poutaly k nim oči všech dole, aby pohleděly na jejich krásu. A den byl dlouhý a každá hodina jeho zářila sluncem.

A když toho jitra procitl Chiarův model na dlažbě Piazza Nunziata a spatřil zástupy spěchajícího lidu, zdvihl se a šel s nimi a Chiaro čekal naň darmo.

Po celé to ráno do světnice Chiarovy doléhala hudba z blízkého kostela a doslýchal i hlučící davy z ulice, které na déle umlkaly jenom ve chvílích, kdy

slavnostní průvody za zpěvu procházely pod jeho okny. Nejednou rozlehl se i pronikavý křik, když potkali se příslušníci znepřátelených stran, čemuž přihlížely z oken dámy obou táborů, a tu nebylo zbylí, než aby oba sokové se utkali. Chiaro dlouho nečinně vyčkával, ale pak mu napadlo, že jeho model zašel někam jinam. Když se zapracoval, tu oslepl a ohluchl pro všecko ostatní, ale bál se zahálky, neboť se stávalo, že jeho tajné myšlenky pak vystoupily, dorážejíce na něho se všech stran, hledající místo vhodné k útoku. Zdvihl se tedy a přistoupil k oknu. Bylo krátce k poledni; pod okny valil se hustý zástup lidí, vycházejících portálem svatého Rocha.

Dva největší panské rody pisanské naplňovaly při oné mši chrám. První, kteří odcházeli, byli Gherghiottové, kteří obstoupili východ a srazili se do řad podle obou stěn chrámové lodi, tak že vycházejícím Marotoliům bylo projítí mezi dvěma šiky lidí, kterých nenáviděli a jichž otcové pronásledovali otce jejich. Předáci byli tu všichni i se svými straníky a jeden znal jménem druhého. Každý Marotoli, když postoupil do předu a spatřil svého nepřitele, zadíval se na něho a sesunul kápi, aby ukázal odznak na skryté čapce, kterou měl na hlavě. I byli někteří mezi Gherghiotty, kteří utahovali své pasy, a někteří pokřikovali a posměšně vztahovali zápěstí, jako by vypouštěli sokola, kterého měli nad lomenicemi svých domů. — Na stěnách blíže vchodu bylo několik vysokých,

úzkých fresek znázorňujících mravní allegorii Pokoje, které maloval Chiaro toho roku pro chrám. Gherghiottové stáli zády k těmto freskám. Mezi nimi byl i Golzo Ninuccio, nejmladší šlechtic strany, zvaný lidmi Golaghiotta pro svůj nectný život. Tento mladík, v tu chvíli tiše rozmlouvaje se svými druhy, měřil ospale skleslýma očima ty, kteří vycházeli. Pozoruje však, že nikdo na nikoho nedoráží, zul svůj dlouhý stříbrný střevíc a vysypav z něho prach na plášť právě mimojdoucího, zeptal se ho, neví-li, jak vysoko stoupá příliv u Viderzy. To řekl jenom proto, že před čtvrt rokem byli Marotoliové na onom místě zaskočení Gherghiotty a podržáni, až moře vystoupilo a zaplavilo mnohé z nich. A sotva to dořekl, když klenby pobledly zásvitem obnažených mečů. Ti, kteří již byli vyšli, se navraceli a kdož stáli v pozadí, spěchali vpřed, a pojednou bylo po stěnách nastříkáno tolik krve, že stékala v dlouhých praménkách po malbách Chiarových.

Chiaro se odvrátil od okna, protože světlo mu ostře bodalo do očí, takže se nemohl ani podívat. Usedl a naslouchal vřavě vycházející z chrámové předsíně a davu hlučícímu v ulicích. Tu zas doléhal temný hukot, který se zdvihal a rostl s opačného konce města, kde se shlukly oba sesvářené tábory.

Chiaro seděl s tváří ve dlaních. Pojednou tak zatoužil kráčetí místem, jež je zelené a plodné; a tu se mu zase zdálo, že tenoučká zdravá maska je na spad-

nutí a že v té chvíli sychravý vodní výpar musí nadchnouti jeho tělo malomocenstvím. Světlo ho posud oslňovalo a mátló ho, ale když si pak uvědomil svůj stav, myslil toto: —

„Sláva mne opustila, víra mne opustila a teď i naděje, kterou jsem skládal v toto své pokolení, mne miji a opouští mé nohy i ruce tápající ve tmách, teď, když mé nohy ochably a zeslábly mé ruce. Jsem jako ten, kdo po celou noc pečlivě dbalý cesty křesal očátkou o křemen, aby svítil těm několika, kdož jsou beze světla; jako ten, kdo stále upíral své oči na jiskry, jež sám vykřesal, ze strachu, aby nepohasly, a který s úsvitem, když se ohlédl, aby poručil ty, jež vedl, nadále Boží pomoci, vidí za sebou ve zrosené trávě toliko vlastní stopy. Jsem jako poslední hodina denní se svým přesně vymezeným počtem úderův, kterým již žádný nenásleduje, aniž světlo přichází za nimi, nýbrž v téže temnotě znovu se počínají svým starým pořádkem. Lidé říkají: „Není to Bůh ani člověk, není jako my, aniž je nad nás, usadme ho tedy pod sebou, neboť jsme četní.“ Kde píši Pokoj, tam lidé tasí meče a šlépěje jsou zakrvaveny. — Když bych chtěl síti, jiná žeň vyžrála. Ba, je se mnou hůře než s tak mnohými. Nejsem jako rouška rozestřená před světlem, aby ti, kdož se dívají, neoslepli, která však prozrazuje tak své vlastní složení, jímž světlo zdá se poskvřněno, takže lidé říkají: „Nepůjdeme za ním!“ Pročež skrze mne budou dvakrát zatraceni,

vidoucího, kterak pro mne zavrhuji světlo. Je možno, aby člověk byl ďáblem a nevěděl o tom?"

Když Chiaro takto rozjímal, horečka se mu pozvolna vplížila do žil, že déle již nevydržel sedět, a byl by povstal, ale pojednou vzbudila se v něm bázeň, i zůstal bez hnutí s hlavou skloněnou. Teplý vzduch ani nepovál, leč přec zdálo se, jako by světlo se rozechvělo a pronikla oživující čerstvost jako při dešti. Ticho bylo mučivou hudbou, již vzbouřená krev hrála v jeho spáncích a on pozdvihl tvář a svoje hluboké oči.

Ve světnici byla žena oblečena všecka v šedý a zelený šat podle tehdejšího způsobu. Zdálo se mu, že první myšlenky, které kdy pojal, vnuknuly mu její oči a v jejím vlasu poznával onen zlatý závoj, kterým se díval v své sny. Ač její ruce byly sepjaty, tvář neměla zdviženu, nýbrž hleděla zpřímá. Ač vyzírala přísně, přec její ústa byla nadmíru laskava. Když se Chiaro podíval, v duši se zastyděl a jeho rty se rozechvěly pod přívalem slz. Zdála se mu hořkou ta chvíle, až duch bude mět být opravdu sám.

Nepostoupila k němu ani o vlásek a přec ji cítil tak blízkou jako svůj dech. Bylo mu jako tomu, kdo stoupá strmým srázem a slyší vlastní svůj hlas obražený s větších výšin, než kam dohlédá, a jichž jméno mu není známo. Žena, jak stála, rozmlouvala s Chiarem, ale nebyla to řeč vycházející z úst a doléhající k sluchu, nýbrž tanula mezi nimi.

„Chiaro, já jsem obraz vlastní tvé duše. Pohled a poznej mne, jaká jsem. Ty pravíš, slávy že's pozbyl, víra že tě opustila, ale protože's dbal tak málo bohatství ve svém životě, proto, třebaže tak pozdě, dávám se ti poznati. Sláva tě neuspokojila, poněvadž hledal jsi slávu: hledej své vlastní svědomí (nikoliv svědomí myslí, nýbrž svědomí srdce) a vše bude dobré a dostačí ti. Jest sláva v ušlechtilé půdě ovocem jara a proto nemělo by se říkat: „Hle, zahrada, kterou jsem obdělal a sázel, je neplodná. Šafrán tu roste, leč lilie zahynuly ve zprahlé půdě a nenazdvihly prsti, která je přikrývala. Proto skopu svou zahradu a určím ji za staveniště.“ Dej raději pozor, abys nezarmoutil tajemné moudré země, neboť v hlíně, kterou zpřevracíš, bude ležeti vyhozen a zmařen i první útlounký výhonek, který, ponechán, vyrostl by svým časem. Žeť a právě když rok minul ve všech svých měsících a půda, tobě ovšem vrtošivá a neplodná, třeba že's všechnu svou žeň sklídl, která jiným dostačuje, co ty, zatrpklý, vycházíš s prázdnem a ostatní pijí z tvých zřidel, co tobě sucho drásá hrdlo: budiž dosti na tom, že oni našli hojnou hostinu a děkují dárci, pamětlivi, že když zima jest překonána, nový rok nastává, jehož vítr je přízniv a jehož slunce všecko splatí.“

Když tak naslouchal, svezl se Chiaro znenáhla na kolena. Ne tak před tou, která mluvila, neboť se mu zdálo, že v něm tak mluví a jeho vlastní řečí. Vzduch

se vyhříval v slunečnu a třeba že venku panoval hřmot, byl vzduch tak klidný. Ale když jí pohlédl do očí, zaslzel. A tu ona přistoupila k němu, prostřela po něm svůj vlas a položivši ruce na jeho čelo mluvila dále: —

„Řekl jsi,“ pokračovala vlídně, „že víra tě opustila. To nemožno. Buď nemáš víry anebo věříš. Co tě přimělo, abys zahrotil víru proti lásce? Můžeš odloučiti teplý vánek od slunce, jež jej vzbudilo? Kdo tě přiměl, abys obracel se proti Bohu a říkal: „Hleď, má obět je zemitá a nehodná, nesešleš-li na ni Svého ohně. Proto, třebaže nezabím svého bratra, jehož zápal jsi přijal, uteku dříve, než mne stihne Tvůj hněv.“ Proč bys povstával a říkal, že Bůh není spokojen? Zdaliž ti dosvědčil, že je tomu tak? Nelibuj si u vyhledávání rozepří, nýbrž uchovej si hojnost lásky, toť zajisté jest láska, neboť srdce musí věřit především. Co Bůh uložil tvému srdci, nech ať to činí; a třeba že tak jednáš, nemysle na Něho, dobře to bude vykonáno. Ta jest obět, které od tebe žádá a Svůj oheň sešle jí na znamení. Nemysli na Něho, nýbrž na Jeho lásku a na lásku svou, neboť Bůh není chorobný vyděrač, nemá ruky, kterou by tě utiskl ani nohy, kterou by ti nastavoval k políbení.“

A Chiaro byl tich a slzel do jejích vlasů, jež mu zastíraly obličej, a slané slzy, které proléval, stékaly mu po vlasech na rty a on okoušel hořkosti hanby.

Čarovná žena, která byla jeho duší, promluvila k němu opět, řkouc:

„A poněvadž tohoto posledního svého úmyslu a těchto marných svých pravd tvé srdce se již sprostilo, není již třeba, abych tě k tomu nabádala. Kterak to, že ty, člověk, mohl jsi chladně říci rozumu, co Bůh vroucně pravil srdci? Tvé přání bylo uctivé a rozumné; leč pozor dej, aby nebylo také pošetilé, když řekneš: „Já, čině tak, posiluji Boha v lidech.“ Kdy, od které doby volal tě Bůh, pravě: „Synu Můj, podej Mi své rámě, neboť klesám?“ Domníváš se, že lidé, kteří vstupují do chrámu Božího plni zloby, aby vyvolali krveprolití a jichž ani láska Boží ani Jeho hněv neodvrátí od jejich úmyslův — že zastaví se uprostřed předsíně, poslušni tvého slabého hlásku, jež pouhý pád škrabošky přehlušuje, a všimnou si tvé chabé paže, jež vztažena se třese mezi jejich meči? Nedávej Bohu více, než kolik na tobě žádá; lidem však také jen, kolik jim po lidsku přináleží. V každé své práci počínej si prostě, podle svého srdce, neboť Jeho srdce jest jako tvoje, když jest pokorné a moudré, a Bůh ti porozumí. Jedna jako druhá jsou kapky dešťové a slunce rozžihá duhu ve všech; a neměl bys býti jako on, jehož životy jsou dechem Jediného? Toliko tím, že vytváří tě sobě rovna, učí tě, jak bys obcoval s ním. Pokud se neskloníš nad vodu, neužiješ v ní svého obrazu: postůj zpřímá, tu stopí se ti pod nohama a je ztracen. Věz, že jediné

takto máš sloužiti Bohu s člověkem: — Přilož ruku i duši, abys člověku sloužil s Bohem.“

A když toto řekla, pronesla ona slova v nitru Chiarově, tiše opustila své místo a stanula zase tak, jak ji byl poprvé spatřil: s rukama sepjatýma, s utkvělým pohledem, v dlouhém šatě až na zem zahalujícím její nohy. Tu promluvivši opět, pravila: —

„Chiario, sluho Boží, ujmi se nyní svého umění a maluj mne takovou, jaká jsem, abys mne poznal: slabou, jaká jsem a ve spoušti této doby; leč s očima, které se pídí po práci a s vírou nikoliv naučenou, nýbrž prahnoucí po modlitbě. Učiň tak a tvá duše bude státi povždy před tebou a nikdy již nezbloudíš.“

A Chiaro učinil, jak mu kázala. Když se zapracoval, tu jeho tvář podivně zmoudřela a dřívě, než se svečeřelo, dokončil svou práci. Když byl hotov, ulehl tam, kde byl seděl, a ve chvílce usnul, neboť rostoucí mocný soumrak těžce naň dolehl a on klesl unaven a vysílen, podoben tomu, kdo právě přišel z podmračné a pusté pouště poděšen ozvěnami, kde sám sobě ztracen nespál po mnoho dní a nocí. A když viděla, jak tu ležel, postoupila krásná žena až k němu, posadila se u jeho hlavy a patříc naň tišila jeho sen svým hlasem.

Stranické boje řádily po celý den po vši Pise, leč Chiaro o nich nevěděl. Poslední bohoslužbou oné slavnosti byla mše hlaholící o půlnoci ze dveří

všech kostelů za mnohé mrtvé ležící městem, kteříž pro přílišné vedro byli pohřbeni ještě před jitem.

Roku 1847 z jara byl jsem ve Florencii. Ten, kdo tam byl té doby se mnou — a komu umění je aspoň něčím — zajisté si vzpomene, kolik síní galerie Pitti bylo zavřeno, poněvadž mnohé z obrazů tam vyvěšených měly být vyšetřeny a opraveny, aby jich nemusili přenášet. Dvorana, schodiště a předlouhá řada středních pokojů byly jediné přístupny a v nich malby, jimž bychom nepřiznali pečetě *penetralií*, byly neuctivě nakupeny bez ohledu na datum, školu i osobnost.

Bál jsem se, že pro tenkrát pohřeším podívané na nejlepší obrazy. Nemíním *toliko* ony často přetřásané, neboť takové, když byly obnoveny, obyčejně putují někam do prostranných sálů, vděčny hlučné pochvale studentů. Vzpomínám, jak se obrážely brýle starého kurátora Ercoliho v naleštěné podlaze, když tajemně přikloněn k těmto obrazům, s několika návštěvníky, vyšetřoval a vykládal jim.

Jednoho obrazu, který jsem toho jara spatřil, tak snadno nezapomenu. Myslím, že byl jedním z těch, které sem byly přeneseny z jiných místností, a byl zavěšen, zřejmě bez ohledu k stáří, právě vedle hlavy od Rafaela, dlouho známé jako *Berrettino*, nyní však pojmenované jako portret Cecca Ciulliho.

Obraz, o kterém tu mluvím, jest malý a představuje postavu ženy, oblečenou od hlavy k nohám v šedý a zelený šat, cudný a své doby obvyklý, leč velmi prostý. Stojí, ruce lehce sepjaty, s očima vážně upřenýma.

Tvář a ruce na onom obraze, třebaže nanesený s velikou jemností, jeví se jako pojednou namalovány, na posedění; šaty jsou nedokončeny. Jakmile spatřil jsem tu postavu, bázeň mne pojala jak nad stinnou hladinou. Nepokusím se líčiti více, než kolik jsem o tom již řekl, neboť nejpodivnější ze všeho byla její věrnost. Poznáváš, že ona malovaná bytost byla viděna, ač nebyla tím, co může viděti každý. Tato řeč bude k smíchu těm, kteří toho díla nikdy nespatri, a poví snad něco těm, již je viděli. Pozoruje bedlivěji, zahlédl jsem v rohu plátna slova *Manus Animam pinxit* a datum 1239.

Dívám se do seznamu, ale nadarmo, vždyť obrazy byly přemístěny. Přikročil jsem na to ke Cavaliere Ercolimu, který tu právě byl, a zeptal jsem se na původ a námět obrazu. Myslím, že pojednal o věci trochu zběžně a řekl, že by mi ukázal poznámku v katalogu, který sestavil. Nestála za mnoho, uvádějc toliko „schizzo d'autore incerto“ a zmíněný podpis.*

* Musím říci, že v katalogu z loňského roku (díky zmíněnému již nadšení a horlivosti doktora Aemmstera) o dotčeném obraze a o jiných ještě jsou již zevrubnější zprávy. Náš obraz nyní visí v *Sala Sessagona*, místnosti, již ne-

Byl bych se ještě déle doptával v naději, že přec něčeho se dovíím, ale odvedl jsem kuratora poněkud daleko od Guida a nebyl už pak sdílný. Odvrátiv se tedy od něho, vystál jsem před obrazem až do soumraku.

Na druhý den byl jsem tu opět. Ale té chvíle nakupil se tu kroužek studentů, kteří kopirovali *Berretina*. Pokoušel jsem se, abych našel nějaké místočko, odkud bych viděl *svůj* obraz a kde bych nikomu nepřekážel. Po několik minut stál jsem nerušen, když tu slyším za sebou po anglicku: „*Might I beg of you, sir, to stand a little more to this side, as you interrupt my view?*“

Mrzel jsem se, neboť s místa, kam jsem se podle jeho přání postavil, lesk oken dopadal na obraz a já neviděl. Leč žádost byla slušná a on byl krajan; povolil jsem tedy a postavil jsem se vedle jeho stánu. Nebyla to vhodná chvíle, leč přec poznamenal jsem coši k obrazu, který byl pod dlím, jež kopiroval. Nedal se do smíchu a usmíval se jen, jako to angličané dělají: „*Very odd, is it not?*“ pravil.

Ostatní studenti poblíž nás vidouce, jak Angličan vyhledává Angličana, aby s ním pohovořil, domnívali se, myslím, že asi nerozumí jinému jazyku než vlastní řeči. Postřehli můj zájem o malý obrázek.

znám, pod číslem 161. Jest poznačen jako „*Figura mistica di Chiaro dell' Erma*“ a je přídána malá zmínka o jeho malíři.

Jeden z nich, Ital, pověděl cosi druhému, který stál vedle něho. Mluvil janovským přízvukem, takže jsem nepochytil smyslu v jeho pouliční řeči. „Che so?“ odezval se druhý, zahleděv se k obrázku; „roba mistica: 'st'Inglesi son matti sul misticismo: somiglia alle nebbie di là. Li fa pensare alla patria,

„E intenerisce il core
ho di ch'han detto ai dola amici adio.“

„La notte, vuoi dire,“ pravil třetí.

Nastal obecný smích. Můj krajan byl zřejmým nováčkem v této řeči a nepochopil, co bylo pověděno. Mlčel jsem, jsa zabaven.

„Et toi donc?“, řekl ten, který citoval Danta, obraceje se k studentovi, o jehož rodiště nebylo sporu, neboť byl osloven jinou řečí: „Que dis-tu de ce genre-là?“

„Moi“, odpovětil Francouz za svým stojanem, pohlížeje zdvořile na mne a na obrázek: „Je dis, mon cher, que c'est une spécialité dont je me fiche pas mal. Je tiens que quand on ne comprend pas une chose, c'est qu'elle ne signifie rien.“

Čtenář si snad pomyslí, že pravdu měl Francouz.

Z angličtiny přeložil Albert Vyskočil.

P o z n á m k y.

Lept „Blessed Damozel“ jest podle studie Dante-Gabriela Rossettiho, reprodukované věrně ve svazku *The Blessed Damozel*, by D. G. Rossetti, decorations by W. B. Macdougall; London, Duckworth, 1898.

Podobizna D.-G. Rossettiho v titulu jest ryta do linolea podle W. Holman Huntovy kresby.

Podobizna Rossettiho leptem v 4. kursu jest podle Wattsovy malby,

Lept v 5. Kursu jest vlastní podobizna Rossettiho, již sám tužkou nakreslil a jež je teď ve sbírce Spielmannově.

„*Ruka a Duše*“ a „*Blažená Panna*“ vyšly r. 1922 u Dyka na Smíchově v překladu J. Hechta a E. Lešehrada. Jest zajímavě porovnatí, jak si který překladatel počínal.

Tuto ještě podáváme překlady delších textů vlašských a franc., jimž by čtenář neznalý těchto jazyků v povídce „Ruka a Duše“ nerozuměl:

Motto: Obrátil jsem se v onu stranu, /odkud přicházel hlas,/ a zjevilo se mi světlo, /které svítilo jako hvězda:/ byla to má duše.

str. 19. (anglické věty): „Směl bych vás poprosit, abyste si stoupl trochu dále na tuto stranu, neboť nevidím pro vás.“
— „Velmi podivné, není-li pravda“?

str. 20. (italské věty): „Což vím? . . . věc mystická: fihle Angličané jsou blázni po mysticismu: podobá se temnějším mlhám. Připomíná jim vlast

*a dojímá srdce
den, kdy řekli s Bohem milým přátelům“.*

„Noc, chceš říci“.

Italský citát jest z Danta. Vloudily se do něho fiskové chyby. Správně zní:

*e intenerisce il core
Lo di ch' han detto ai dolci amici addio.*

DIV. COMM., PURG. VIII, V. 2—3.

str. 19. (francouzský text): A co ty? — Co ty říkáš tomu genu? — Já . . . myslím, můj milý, že jest to zvláštnost, o níž se čerta starám. Jsem toho přesvědčení, že když něčemu nerozumíme, tu to nic neznamená.

